

DONATI A MV

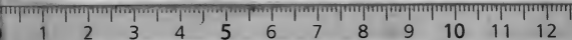
TIIS MEDICI, IN INTERPRETA-
tionem Galeni super Quatuordecim Apho-
rismos Hippocratis, Dialogus.

*MVLT A in hoc Dialogo, nunc primum edito,
præter omnium ferè Medicorum hæcenus observatio-
nem, raræ & abstrusæ eruditionis enucleantur: multa
in Galeni interpretationes argutissime animadvertuntur:
non pauca denique ad medicæ artis perfectionem
hæcenus desiderata circa finem Dialogi explicantur.*

ANNO DOMINI
M. D. XLVII.

aug. disc. par. il.

DONATA MV

THE MEDICAL INSTITUTE
Honorem Galeni super Quatuor et Septem
titulos Hippocratis Disputans

M. D. C. L. X. in hoc diebus...
Prætor omnium & Medicorum...
Hæc sunt...
In hoc...
Hæc sunt...

ANNO DOMINI
M. D. C. L. X.

DIALOGVS QVO LIBRI

AVTHOR DONATVS A MVTIIS,

& Papias Opizonus, Medici, per totam
Italiam clarissimi, colloquuntur.

PAPIAS.

VID causæ est quæso, mi Dona-
te, cur tuum illum de arte medica
librum, tandē prodire non sinas,
ne tot labores die noctuq; conge-
sti pereāt? DONATVS. Id ea
ratione fit, quod liber adhuc ex-

tremam manum desiderat. Quantum nanque pu-
tas laboris esse, ut quis tædiosam Galeni prolixita-
tem, fastidiosasq; eiusdē repetitiones ita subterfu-
giat ut in pauli breuitatem (ne diminutionem di-
cam) non incurrat? Qui (ut nosti) innumeram
regularum copiam ad medicinam pertinentium,
& necessariarum omisit. PA. Pergratum mihi fo-
ret ut ederetur, ob id saltem, quod inuētio nouam
in hac arte methodum, à nemine antehac usitatā,
mire ostendit. DO. Ego, ut tibi gratum faciam,
dijs iurantibus prorsus enitar. Verum diuturno
mihi tempore opus est, dum interea artem exer-
cere cogor. PAP. Fac saltem interim, ut centum
illi & amplius Galeni errores in Aphorismorum
expositionem perspiciantur. Ex eis nanq; quidam
adeo me oblectant (absit autem uerbo adulatio)
ut pauca admodum iocundiora me legisse memi-
nerim. DON. Ad magnum negotium, ne dicam
onus, subeundum me animose hortaris. Sed dic
amabò, quàm frequens putas murmur excitabi-

tur? Quæ nam inter medicos susurrationses suboriuntur? hac præsertim nostra tempestate, in qua paucos admodum reperias, qui rationibus operam nauent; sed maxima hominum pars priscorum tantum autoritatibus inuigilat, rectene an perperam quidpiam dicatur, parum animaduertens. Quoniam ab incauto uulgo is doctior esse censetur, qui numerosiores autoritates in medium protulerit: quamuis Sapiens scribat, Minimum esse ab autoritate locum. Non sacrilegium igitur modo, sed piaculum inexpiabile uidebitur, si quis fateri audeat Galenum errasse, magnus quamuis Aristoteles, insignis adeo philosophus, errorum aliquot notam subterfugere non ualuerit, & de Danubij ortu, deque Via lactea nuncupata, necnon de maris fluxu atque refluxu: & etiamum forsitan de loci quietate, atque in alijs plerisque locis: quorum nonnullos adnotaueram ego in libro de Animalium partibus, dum mihi ab almo Venetorum Medicorum collegio mandatum esset, ut Anatomem interpretarer. Sed dum id temporis Ragusium contendo, negotium hoc expleuit, summa cum omnium admiratione doctissimus Trinchauella. Quos tamen omnes, etsi breuitatis causa prætermittere libeat, unum ex eis solummodo, à me recenter inuentum, quam libentissime explicare, modo res hæc tibi haud molesta foret. P. A. Quinimo non parum agre ferrem, ni mihi protinus illum indicares. D. O. Scribit igitur Aristoteles in eo quem de generatione animalium edidit libro, Mulierum menstrua earum semen esse, quodque ab eis in Veneris congressu deciditur, nequaquam semen dici posse, sed uteri quoddam proprium excrementum, illis à natura solius ob-

strationis

stationis causa datum, Hoc autem duabus præcipue rationibus comprobare nititur: quarum una à tempore, à seminis autem definitione altera sumebatur, Eodem igitur, inquit, tempore mulieribus menses erumpunt, quo maribus genitura fieri incipit, & secerni: necnon desinente ætate aboletur maribus generandi facultas, foeminis uero menstruorum profluuium, Si eodem etenim desinentis ætatis tempore utrunq; aboleri dixisset, ipsius certe ratio à nemine confringi posset. Verum longe secus euenit, In foeminis nanque bonæ ualitudinis, annum quinquagesimum mensium eruptio non excedit: uiri autem septuagesimum annum nati, nedum semen secernere, sed ex eis quidam propagare etiam ualent, quemadmodum & eiusdem ætatis mulieres, excrementum uteri proprium (ut Aristotelis more loquar) si coierint excernunt, Conuenit igitur longe magis (ut uides) excrementum hoc in eius abolitione cum uiri semine, quam mulierum menses, An nonne inter initia quoque, eodemmet tempore, quo menses in puellis erumpunt, hoc etiam in eis excernitur excrementum? P A. Utique, ipsomet maxime hæc in libro de Natura animalium dicente: Cum pueri semen emittunt, foeminis etiam per id tempus, quæ Menstrua uocantur, erumpunt. Subdit autem postea: Fit etiam ut per id tempus custodiri præcipue debeant: maxime enim ad usum rei Veneræ incitantur, cum hæc incipiunt, D O. Non minus igitur hoc, quam illud, eo quo in pueris tempore semen secerni inchoat, in puellis excernitur. P A P. Nec aliter (dubio omni procul) iure dici potest, D O. Ecce quam facile fuerit, hanc Aristotelis ra-

tionem irritam facere: quin illi potius etiam aduer-
 sari, quis deinceps negabit? Nunc ad eam, quæ à
 definitione proficiscebatur, accedamus. Dicebat
 itaq; Cum nil aliud semen sit, quàm ultimi alimen-
 ti utilis excrementũ, sanguinis scilicet, cuius men-
 struum excrementum esse, pro comperto satis ha-
 beatur, ut ipsum igitur semen esse fateamur neces-
 se est. Ad quem ut nunc pauca hæc dixisse sat
 fuerit, cum in Cõmẽtarijs de Semine, de hoc abun-
 de disputatum sit. Dicat Aristoteles quæso, Num
 mulierum lac semen esse censeat? Si affirmet, duæ
 igitur secretiones seminales agentur, menstrui sci-
 licet & lactis: si neget, quis adeo rudis inuenia-
 tur, quem fugiat, lac excrementũ sanguinis esse?
 nec obstat ipsius albedo, cum ipsum quoque uiri
 semen album existat. Non secus igitur ut de men-
 struis dicebatur, ipsum quoq; ex definitione hæc
 semen esse dicetur. P A. Mullam per deũ tua hæc
 ratio responsionem mihi uidetur admittere. Ut ti-
 bi tamen ingenue uerum fatear, ipsum antehac
 Aristotelem admirabar, ut qui hanc seminis defi-
 nitionẽ diuinitus inuenisset. D O. At me hercule,
 res hæc mihi (quod pace tantĩ uiri dixerim) ridicu-
 la semper uisa est, ut quæ coegerit hominem (tan-
 tum alioquin philosophum) in hanc adeo absur-
 dam sententiã ire. Proh deũm fidem, quam simi-
 litudinem, uel in quo menstrua cum uiri semine
 conueniunt? An quantitate forsan, uel colore, aut
 eorum re quapiã, qua excrementum illud, quod
 ipse uteri propriũ esse putabat, semini cõuenire
 ostendam, quin potius ipsum semen esse ualidissi-
 mis rationibus mōstrabo? Et primũ à pari utriusq;
 in Venereis uoluptate ratione sumpta, ac eadem
 in

in utrisq; quantitate, nec non colore consimili, & (ut Medicorū more loquar) ab eodem substantiæ modo, hoc est lentoris cuiusdā, quo facilius utero inhæreat. Quòd si Aristoteles diligentius mulieres examinasset, sciuisset utique eas, dum immodice Venere abutuntur, cruenti nescio quid excernere, haud absimili ferè modo, quo uiris euenire cōsuevit interdū. Ex quibus indicabat, nō minus hoc, quàm illud à sanguine gigni. Postremo, nunc ut mihi attentas aures præstes, quæso. Quonam amabò pacto fieri potuit, ut tam præclarus in Anatome uir (quem in ea Galenus priscis omnibus præponit) seminaria uasa, non uiderit, quæ præparantia nuncupantur, ortum in mulieribus trahere perinde ac in uiris: sinistrum scilicet à uena, & arteria emulgentibus: dextrum autem à uena cele, & arteria ahorta, quæ sanguine referta plurimis inuolutionibus (ut sui mora albedinē contrahat) ad testes usq; descendūt. Ultra quos, Deferrentiū nomen sortita, ad penis radicem in uiris, ad uteri autem concauum prope ipsius os in foeminis terminantur. In his igitur non secus in mulieribus quàm in uiris sæpius aperte uidere est, his qui frequentius in Anatome uersantur, eandem huius excrementi quantitatem, colorem consimilem, nec non simile substantiæ modū: cumq; pari uoluptate excernatur, ac per meatus cōsimiles, quis in uiris semen ipsum esse, in foeminis autem non esse audeat affirmare? Testorq; deū, me sæpius huius fuisse sententię, hanc ipsum seminalium uasorum structuram ignorasse, secus has penè ineptias nō protulisset. P. A. Nec (ut hoc ego quoque adijciā) credere dignum est, naturam tanto studio, artifi-

cioꝝ tam grandi, hæc seminaria uasa in fœminis
 fabricasse, solius causa oblectationis. D O. Si phi-
 losophorum igitur omniũ facile princeps Aristo-
 teles, errore conuincitur, & quidem satis aperto,
 cur non itẽ Galenus, nulla ei trutina (procul etiã)
 comparãdus? Ne tamen nõnullis maleuolis medi-
 cis latrandi ansam præbeam, eos librariorũ incu-
 di subiicere nolo. P A. Ne uelis quæso Donate id
 inspiciere. Etenim te certiore reddo, ut quo quis
 doctior fuerit, eò mirificè hos tuos labores cõmen-
 dabit. Quid tu de alijs curas? D O. Eia age igitur,
 ut tibi, cui nõ parum debeo, morem geram, Qua-
 tuordecim ipsius errores imprimi permittam, seor-
 sum in singulo uolumine binos, qui reserato for-
 tuite libro nobis sese primum obtulerint: quos si
 ab eruditioribus cõmendari sensero, reliquos pa-
 riter imprimẽdos curabo. P A. Vt nunc tu facias
 quod libuerit, cæterũ ne primum omittas uelim:
 in eo nanq; diuinationis aliquid inesse conspicuũ
 est. D O. Quin contra potius, mœas illi rationes
 Grãmatices regulis inniti, rebusq; friuolis dicẽt.
 P A. Tu modo, ut monemus, intrepide peragas,
 atque pro re tutissima teneas, te doctis omnibus
 satisfacturum. D O. Fiat igitur, ut præcipis.

APHORISMVS PRIMVS LIBRI I.

Vita breuis, ars uero longa, occasio au-
 tem præceps, experimentum periculosum,
 iudiciũ difficile. Nec solũ seipsum præstare
 oportet opportuna facientẽ, sed & ægrum,
 & affidentes, & exteriora.

Non

Non miror, Clarissime uir, tot, tamq̃ uarias in-
 terpretationes à priscis Hippocratis expositori-
 bus inuentas, ut quid sibi in hoc Aphorismo uolu-
 isset, docerent. Quos omnes à Galeno iure repro-
 bari censeo. Ipsum tamen multo magis demiror
 (præstâtis alioquin ingenij uirum) ut qui nõnulla
 hic necessario desiderari non uiderit. Duo autem
 præcipue ad hoc asserendũ me cõpulere. Illudq̃
 in primis, quod cum unicus tantummodo sit (om-
 nium opinione) totus hic Aphorismus, nullam ui-
 detur pars posterior cum præcedente continuita-
 tem habere, siue priscorum interpretum, siue Ga-
 leni sententiam sequamur. P A. Testor deum me
 quoq̃ hoc idẽ aliàs adnotasse. D O. Idcirco ipsum
 credidi quãdoq̃ illam ex instituto subtrixisse. At
 deinceps Hippocrates, Nec solũ seipsum præstare
 oportet opportuna facientem. Quid tu per illud
 Seipsum intelligi debere putas? P A. O quis est
 qui nesciat? D O. Quid nam? P A. Medicum. D O.
 Vbi nam gentiũ amabò, aut à quo mediocris etiã
 eruditionis authore, nedum à grauissimo, atq̃ di-
 uino penè Hippocrate, Græcæq̃ linguæ sibi cõge-
 nitæ peritissimo; ubi, inquam, auditũ à seculo est,
 Pronomẽ hoc Relatiuũ Seipsum, in eloquutione
 quapiam poni, ni de eiusdem antecedente prius
 mentio facta fuerit? Quis ipsum inde in dicendo
 ridem non putet? P A. Eoq̃ magis, quo (ut asse-
 rit in Commento Galenus) forte fuit hic liber om-
 nium primus, quos idem ediderit. Quocirca ego
 pariter hic aliquid omnino desiderari firmiter te-
 neo. Verũ quid tu nam fore illud existimas? D O.
 Afferit Galenus in de Plenitudine Commẽtarijs,
 artẽ hanc longã esse, quia res arduæ uno uolumi-

ne doceri nō possunt. Tu quoque nosti, optimum oportere medicum, exactam ut habeat anatomes peritiā, membrorumq; omnium usum calleat. Quæ quāto tēpore & labore nancisci quis possit, nouit aliās Carpus, nouit excellentissimus Massa, peritissimusq; ac præclarissimus Vessalius, alijq; complures, qui huic rei propēsius operam nauāt. Sed quid de simplicium medicamentorum copā dicam? deq; eorundem facultatibus, ita ut præ rei difficultate magnitudinēue paucis admodum datum sit apicem attingere. Quid ad hæc de tanta morborum uarietate, copāq; innumera edisserā? ac de tot eorundem causis & symptomatis? ut infinitas penē curandi regulas præteream. Hæc sunt mi Opīzone, quæ longam hanc artem efficiunt. P A. Nec secus dicere iure quispiam potest. D O. Breuitatis uitæ scilicet respectu, hoc est, eius tēporis curriculū, quo studio incumbere ualemus. Vt eo non intermisso, uitæ breuitas, artis longitudinē compēsetur. Quo fit, ut si alijs in artibus illos admiremur, qui in illis præcelluerunt; nō immerito qui hac in arte tales se præstiterunt (præ eius inenarrabili difficultate) in deorum loco habitū sunt. Ex his quis Medicū studiosum esse oportere negabit? P A. Nemo sanæ mentis hercle. D O. Eoq; magis quo eam Galenus cum tot suis, tamq; prolixis interdum Commētarijs nedum longam, sed longissimam fecit. P A. Sine hoc obsecro, & ad sequentia pergas. D O. Hippocratis uerba, Occasio autem præceps, Galenus, Hoc ait, duob; reliqua ab eo dicta, ut ex his artis longitudinē ostenderet. At quid precor facit præceps occasio ad artis longitudinē? Id etenim præceps ab omnibus dicitur,

tur, quod uehemēter celer est. Occasio igitur præceps dicitur, Vbi, exempli causa, cuiquam hodie sanguinem mittere expedit, aut eundem materia turgentē medicamento purgare. Quod si secordia distuleris, iam præterita occasione, facile æger ad interitum, uel ad magnum saltem discrimen ducetur. Non igitur longitudinis artis ratione dictū est, Occasio præceps. Verum ut potius insinuaret medicū accuratū esse oportere ac diligentē, ne bene agēdi opportunitatē amittat. P A. Id ego quoque adijciam, Si nanq; per occasionē præcipitem, longitudinē artis indicare uoluisset, utiq; minime sic dixisset, Occasio aut præceps: uerū sic potius, Ars uero longa, quoniā occasio præceps. D O. Satius itaq; fuisset Galenū in de Atra bile Cōmentariorū sententia perstitisse. Quis amabò tam hebetis ingenij uir inueniatur, quem fugiat ob ea, quæ de longitudine artis diximus, uitæ breuitatis respectu, ipsum indicare uoluisset, Medicū oportere studiosum esse, ob occasionem uero præcipitem, diligentem & accuratum? P A. Nemo profus, D O. Cum insuper experimentum periculosum esse asseruerit, siue fallax dicere libeat (utroq; enim modo *σφαλερῆ* illud uerti potest) quid ipsum pro hoc uoluisset reris? P A P. Nosti equidem pro ætatis ratione, cōsuetudinisq; & temporis, ac aliarū rerum plurimarum remedia uariari: ita ut quod uni nūc opem ferre potest, alteri perniciē afferat. Quo fit, ut nemo præter diutius in arte exercitatum, remedijs opportunis uti, citra ægroti discrimen queat. Et cum ex accidenti præterea aliquid eis cōferat, aliud autē ex sua ipsius natura (siue per se dicas) atque hoc nō nisi ab eo, qui ingenio perspicax sit,

discerni queat, iure subiunxit, Iudicium difficile; siue per ipsum (ut Galenus sensit) rationem, siue maius quodpiam intelligatur. Subiunxit inquam, Iudiciũ difficile. Vt ex hoc innueret oportere medicum natura prudentem esse. D O. Recte equidem admodum. Nam & Galenus utrunq; horum ea de causa in medico esse oportere asseruit, exercitatus scilicet ut esset, & natura prudēs; & in calce octauũ libri artis curatiuæ, ac in Commentarijs de Crisibus, Si studiosus igitur Medicus fuerit, diligensq; & accuratus, necnon exercitatus, & natura prudēs (uel si quis perspicatior uniuersa hæc, uno uerbo cõpleti sciat) an putas quæ opportuna sunt, faciet? P A P. Faciet certe. D O. Hæc ergo in Aphorismo desideratur, ita ut sic legēdus ueniat:

Vita breuis, ars uero longa, occasio autē præceps, experimentum periculosum, iudicium difficile. Oportet ergo medicum studiosum esse, diligentem, exercitatum, & naturã prudentem; nec oportet solum seipsum præstare opportuna facientē, sed & reliqua.

Ecce Aphorismi sensum per tot secula abstrusum, quã perspicuus redditus sit, quãq; aperte, quid ibi uoluerit Hippocrates, mōstretur; quæ res tantum laboris uisa est priscis expositoribus intulisse. Ecce iterum quã apte secunda ipsius pars: cum prima continetur. Nec illud Seipsum ipsum posthac amplius redarguet, P A. Macre uirtute esto Donate, q̄ etenim quis eruditior fuerit, quocq; magis animum adhibuerit, eo mirificentius tuum hoc inuentum extollet, & admirabitur.

Verum

Verum iam tempus expostulat, ut ad sequentia properemus.

APHORISMVS XIX, PRIMI LIBRI.

His qui per circuitus accessionem habent, nihil dare oportet, neque cogere, sed subtrahere adiectioni ante iudicationes.

Galení uerba.

Quod autem dicitur, Ante iudicationes, uel ante accessiones quascunq; simpliciter, uel ante morbi uigores, uel ante illas quæ proprie iudicationes nominantur, est intelligendum. Primus autem intellectus magis uidetur ad propositum pertinere, si uidelicet, ante accessiones intelligamus. Nam de morbi uigore retro dictum est, & si de hoc intelligatur, de iudicatione etiã intelligetur: quoniam magna ex parte morbo in suo uigore consistente fiunt iudicationes. D O. Hoc unum in primis abs te petam, Opízone doctissime, cum familiarissimum tibi Hippocratem habeas, nunquid uspiã forte in eo légeris ut per Crises accessiones intellexerit? P A. Nusquam certe quod meminerim. D O. Nunquid aliàs forsan apud Galenum, cuius toties Commentaria euoluisti, ut illa nobis sine menda traderes? P A P. Minus etiã, D O N. Quantopere igitur putas, si quos hæc scripsisse legisset, eos (ut sæpius consueuit) increparet? imò contenta, sublimi q; uoce diceret, Indignum Hippocratica lectione eum esse, qui tanta in hac Crisis dictione, abusione uti ausus fuisset, ut quæ ne minimam cum accessionibus affinitatem habeat. Ipsum tamen non puduit tenui admodum ratione, quin falsa potius (ut paulò post ostendam) id

quod alijs crimini daret, asserere. Quod, ut apertius constet, primum dicas oportet, Cur in morbi uigore tenuissimo uictu uti expediat? P A P. Miror quod id quaesieris. Num forte te latet hoc docuisse Galenū, Naturam, dicentē, per id tempus coctioni occupatā, quam cibo impedire nefas est? D O. Optime. Verum cum morbi uigor (ipso etiā teste) ad duos saepius dies, & ad tres nōnunquam duret, nunquid id omne tempus ægrōtos inedia summa traducere fines? P A. Absit, Mellicrato nanq; eos saltē, uel ptisanæ cremore alerem: nā & hæc inter tenuissimas uictus rationes ab ipsomet annumerātur. D O. Sed dicas uelim, in qua morbi uigoris parte parcius cibares? P A P. Quis nesciat, quod in eius fine? cum semper (ut ipse docebat) crises fiāt in extrema uigoris parte, in qua natura non modo coctioni occupata est, sed magno conamine materiam extrudere tentat. Hinc saepius stolidi Medici seuis symptomatis insurgentibus deterrentur, minus tunc ergo impedienda. D O. Ex his planē constat, secus esse Ante morbi uigorē dicere, quā Ante crises. Ob id perperam dixit ipse: nam de Morbi uigore retro dictum est, & si de hoc, de iudicatione etiam intelligetur. Et ad hæc, Nunquid acuti morbi omnes crisi terminantur? P A. Minime. Quinimō nōnulli (ut ipse docebat in Commētarijs de Crisibus) sine crisi ad consumptionem usq; perseuerāt. D O. Quinam igitur uberius cibandi (ubi interdum in morbi uigore, uel prope ipsum expediat) hi ne, in quibus futura crisis expectatur, an hi in quibus non fuerit indicata? P A P. Postremi utiq; potius, ob iam enarratam causam. D O. Ecce sic quoque certum esse,

esse, aliud esse Ante crises dicere, atque hoc Ante morbi uigorē; atque sic minime Crises uocabulo abutemur. P A. Nemo Galenum tuis his rationibus conuinci negabit. D O. Superest modò, ut ipsius rationē irritā faciamus. Per Crises etenim nullo pacto morbi uigorē intelligi posse uolebat, quoniā de eo retro dictū fuerat, & si de eo, de iudicatione dictū quoq; esse intelligetur. An non ego pariter Galene, per Crises nequaquam intelligi accessiones posse iure dicam, cum de eis retro in Aphorismo huiusce libri undecimo, tractatū sit? Qui sic ad uerbum habet, In accessionibus abstinere oportet. Vbi tumet in Cōmento dicebas, Voluisse Hippocratem insinuare, de accessionibus cum adsunt, aut paulò post affuturæ sunt. Hoc tamen apertius ipsum docuisse in libro de Victu acutorum. Cur quæso paulò infra non dixit, si hic per Crises, accessiones intelligi oportere uolebat? Dic ingenue precor, quis est, qui ipsum nō putet nō fuisse satis sibi ipsi conscium? P A. Nemo profecto, admirabarq; antea rationes quibus ipsum conuiceras, nunc uero longe magis admiror rationis suæ cōfutationem. Vnum ueruntamen mihi non parum obstat, cuius gratia in tuā hanc sententiam nō ueniam protinus. D O. Quid in causa est? P A. Nōne in singulis morbis perpetuò ueritatem habet, ut instante Crisi alimentū subtrahendum sit? D O N. Perge modo. P A P. Cur de his igitur tantūmodo meminit, qui per circuitus inuadunt? D O. Subtilissime quidem (ut tui semper moris est) instas; quocirca altius mihi rependum est. Morbi igitur, qui exquisita crisi terminantur, acuti sunt omnes; ut in Commentarijs

de Crisibùs afferebatur. E quorùm numero acutissimi sunt nōnulli, ac perperacuti, nunquā diem quartā excedentes: de quibus ab ipso dicebatur, Eorū omne tempus status est, ut febris Synochus nuncupata, ardentissimiq; causi, & acutissimæ anginæ, ac aliij pleriq; cōsimiles, qui nullam omnino periodum uel circuitum habent: nihil nunc referat, si excrescentiam dixeris & remissionem. His igitur affectos, si rectā ex Hippocratis Methodo curare uolueris, nihil alimenti prorsus exhibebis; Galeno præsertim docente, his inediā omnimodā esse adhibendā, Superuacaneæ igitur de his dixisset, Sed adiectioni subtrahendū. Reliqui uero morbi omnes, siue seorsum febres ex humorū putredine ortum trahentes fuerint, siue uisceris cuiuspiam nobilis inflāationes, ueluti & ipse in sequenti Commento testabatur. Quod utinam nobis occurrisset, quā pulchre, dii boni, per ipsummet quā perspicuū errorem, maximumq; monstrassem. Excrescentias, inquam, habēt, & remissiones, quod nil aliud est, quā per circuitus inuadere. De solis his igitur dixisse oportuit, Sed adiectioni subtrahendū ante iudicationes. PA. Ingeniose admodū, & resolute, utinamq; sequētia talia existant. DO. Nōnulla etiā forsitan præstantiora. PA. Secundus igitur liber referetur.

APHORISMVS XXV. SECVN-

DI LIBRI.

Aestiuæ quartanæ magna ex parte breues, Autumnales lōgæ, & maxime quæ hyemem attingunt.

D O. Exemplo quartanæ (ut longissimo morbo) uoluisse nobis Hippocratem insinuare, morbos quoscunq; æstate breues fieri, hyeme uero longissimos, asserit. Cuiusce rei rationem satis etiã probabilem affert. Humores uidelicet hyeme intus remanere, ueluti latibulis incumbantes, & uires seruari robustas; illud, ne morbi facile soluantur, facere; hoc, ne ægroti moriantur, uiribus interim sufficientibus. At non iniuria quærere quispiam posset, Cur multo plures igiã morbi adnumerantur Autumno fieri ab Hippocrate, uigesimo secundo Aphorismo tertij libri? ut quartanæ, erraticæ febres, lienis, aquæ intercutem, tabes, urinæ stillicidia, coxendicum dolores, asthmata, & atræ bilis: quàm quos in uigesimo tertio ibidem enumerat hyeme fieri? ut laterales morbi, pulmonia & apoplexiæ, & alij complures, quorum singuli ferè breui temporis spatio terminantur? Cui sententiæ magnus quoq; Aristoteles adstipulatur in Problematibus quærens, Cur hyems acutos pariant morbos? & in eo perniciosius ægrotetur, quàm per æstatẽ? Nec Galeni propterea ratio plurimum urget. Præter nanq; athletarum Aristotelis exemplum, ac eorum qui secunda ualetudine fruuntur, quod nullo scilicet premantur morbo, uel pressi celeriter è uita decedunt, atq; sic pariter ægrotantibus hyeme eueniat. Ut condonetur Galeno uolo, Morbos uidelicet hyemales cæteris omnino longiores: uerũ ut seruetur in reliquis paritas, opus est. Sed qui fieri potest, ut frigidi, crassi, lenticq; humores, sicciq; præsertim, hyeme utputa frigidissimo putrescant? cum uix, & ægre calidiores: quo fit, ut in eo rarius ægrotetur. Quod si (ne

à proposito nostro discedamus) per id tēpus quar-
 tianam fieri contingat, illam breuem futuram ob
 humoris atri exiguitatem, ac eiusdem (sic dixero)
 benignitatem, infra latius ostendetur. Ad hæc si,
 quod Galenus existimat, uoluisset, ut aphoristicæ
 breuitati indulgeret, clariorisq; sententiæ gratia,
 utique dixisset, Autumnales uero longæ, longissi-
 mæ hyemales : uerum, Maxime quæ hyemē attin-
 gūt, dixit. Quod nil aliud significare posse uidet,
 quàm, quæ ex autumnalibus hyemi propinquæ
 sunt. In quam ipse quoque sententiã uel inuitus,
 & quasi ueritate coactus uenit, in nuper allegati
 Aphorismi Commēto : ubi dicebat, Et magis quæ
 ad hyemem coniungūtur, Nisi quis dixerit, ipsum
 de illis, quæ in extrema autumnī parte fiūt, facere
 mentionem, Quem tamen sensum minime repro-
 bat; nec iure quidem poterat. Quis nanq; adeò ru-
 dis inueniatur, qui ex hoc dicendī modo, Autum-
 nales uerò longæ, maxime quæ hyemē attingunt,
 non agnoscat de illis intelligi oportere, quæ in au-
 tumni fine oriuntur? Quod clarius ex Græca le-
 ctione constat, quæ sic habet : *οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακ-
 ροὶ, καὶ μακρὰ οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα σωματίοντες.* Quin-
 imò prior ibi traditus sensus, extorte admodum,
 & ut in Adagio est, Vi illata, tractus uidetur. Præ-
 terea, nōne distinctius, ac breuius dicere congru-
 um magis fuerat, Morbi æstiuī breues, autumna-
 les longi, longissimiq; hyemales; quàm prolixiori-
 bus, abstrusioribusq; uerbis, ac ueluti (ut aiunt) in
 ænigmate, quartanæ exemplo hoc indicare? P A.
 His quantum mihi satisfeceris, dñj norunt. D O.
 Quid de his igitur, quæ sequuntur, dices? Ecce
 quàm luce meridiana clarius, doceat Hippocrates

in calce secundi libri de Natura hominis, quartanas autumnales, omnium esse aliorum temporum longissimas. Vbi sic ad uerbum habetur: Cognoueris autem quartanas febres melancholici humoris esse participes, quod per autumnum his homines corripiuntur. Qui igitur extra hoc tempus quartana fuerint correpti, sciendum est illis non futuram longam. P A. Fateor equidem me raro admodum quartanam uidisse hyemalem, nullam tamen memini me uidisse quae ad summum desinente uere non desierit. D O. Ob id ego iuniores admonitos uelim, ut huic rei animum aduertant. Facile enim fiet, ut inde ex praesagio non parum sibi gloriae comparare queant, si modo iuxta Hippocratis, aut Galeni Methodum aegros curauerint; minime autem stolidorum more, qui inter morbi initia saepius medicamentis purgantibus, aestiuas productiores autumnalibus faciunt, quin & ex simplicibus duplicem, & continentem nonnunquam. P A. Hanc (me iudice) solam tua haec ratio responsionem admittit. Quauis nempe Galenus, duos hos Hippocratis libros esse affirmet, pleraque tamen in secundo supposititia censet. D O. Nonne tamen supposititia quaeque se indicaturum pollicetur? P A. Cur ea negem, quae ex ipsius lectione quilibet scire ualeat? D O. Cur ergo, cum quae de synocho dicebantur confutasset, illinc ad quatuor circiter lineas, & (ut aiunt) sub oculis ipsis de quartana meminisset, ne uerbum quidem de ea fecerit? cum praesertim producto satis sermone, ac ualidissima ratione autumnalem quartanam, caeteris omnibus longiorem esse probaretur? P A. Cogor ego fateri, hanc ipsum tacite sententiam approbasse, fuisseque

eorum, quæ in Aphorismis dixerat, immemorem, D O. Si tot igitur & tanta in alium dicenda habuisset, quandiu putas dixisset? eum nanque dies citius, quam oratio deficeret. P A P. Hoc ego quoque silentio non præteream, Hippocratem in eodem libro (qui tamen locus Galeni etiam opinione minime supposititijs est) dixisse: Atra porro bilis autumnus & plurima & fortissima est. Qui ergo fieri poterit (Nota uerbum, legulei dicunt) ut si plurima & fortissima sit, quartanam febrem longissimam, ac sæuissimam non pariat? D O N. Sunt & pleraque alia in Hippocrate loca, quibus id comprobari facile potest, his tamen ut nunc contentus folium uertam.

APHORISMVS XLVIII. SECVN-
DI LIBRI.

In omni corporis motu ubi labor coeperit, quies statim lassitudinem aufert.

D O. Satis sibi uisus est fecisse Galenus dicendo, Siue hoc uerbum Laborare dolere significet, siue fatigari, in utroque namque sensu uerus est Aphorismus. P A P. Num forte aliud dici poterat in tam perspicuo Aphorismo? D O. Silere potius interpretis muneris est, quam ut rudem uideri auctorem sinat. Quocirca non ab re fuerit pauca quædam præstringere. Dissipato apud agrum Cremonensem Venetorum exercitu, studiosique iuuenes omnes ferè urbem Patauium studio desolatam deseruissent, ego quoque ut studiorum meorum inceptos labores ad optatum finem redigerem, me statim Bononiã contuli, ibique una cum duobus alijs scholasticis domum conduxì, quorum unus philosophiæ;

phie, legibus alter operam nauabat. Huius (ut fit) cubiculum sæpius ingrediebar. Accidit autē fortuito, ut dum quadā die eius uolumina reuoluo, ad manū locus libri unius uenerit, in quo de Fœno mentio erat. Vbi in ordinarijs glossis ita scriptum inueni: Fœnum, id est herba sicca. Tunc cœpi ridere, ac glossam illā deridere, dicens: O quā admirabilis interpretatio. Aegre ferebat ille summo opere. Vespere autem cum domum reuersi essemus, illi iterum illudo: tunc me suspiciens, ait: Quid de tuo Hippocrate enarrabis? cuius Aphorismos non secus ac oracula ueneramini: illum tamen nō puduīt dicere, In omni corporis motu ubi labor cœperit, quies statim lassitudinem aufert. Quod non à uiris solum, sed & à mulierculis & pueris, quinimò (iracunde dicebat) & à brutis agnoscitur. Ego qui paulò ante medicinæ inītiatus eram, hæc audiens obmutui: res etenim mihi ab eo proponi ridicula uidebatur: fateor q̄ ingenuē me postmodū semper admiratum, quod Galenus Aphorismum hunc spurium esse non dixerit, aut ei sensum aliquem Hippocrate dignū non tradiderit. Nō mireris igitur me dixisse, Illi uisum fuisse satisfecisse dicenti, Siue hoc uerbū laborare dolere significet, siue fatigari, cum in utroq; sensu uerus sit Aphorismus. Nos autem ut pro uiribus præstemus operæpretium fuerit, ne à uanis legis posthac Hippocrates illudatur. P A. Tuum tamen erit hanc prouinciā capere, ut qui toties tuum ipsum facias. D O. Faciam quā libenter: interim tamen præstantis aliquid excogita. Tres lassitudinis modos (spontinis ut nunc omīssis) cū corpora immoderatus se exercuerint oriri, doce-

bat Galenus in Commentarijs de Salubribus, VI. cerosam uidelicet, Tensiuam, & (ut sic dicā) Apoftemofam. Primam autem in ea corpora incidere, quæ prauī succi sunt, & quorū humores acrimoniam habent, cum immoderatiū se exercēt; secundam uero, ubi humorum sola copia abundet; tertiam, cum utrunq; affuerit. Nihil tamen ob stare dicebat, quin in corporibus quoq; boni succi lassitudo aliqua proueniat ob exercitationis nimium excessum. Hi igitur cum motus ratione dolere incœperint, non modo protinus cum quieuerint ab eis aufertur lassitudo, sed etiā uoluptate afficiunt. Ab excrementitijs uero corporibus, siue ob humorum copiam, uel eorundem acrimoniam, aut utrunq; talia extiterint, tantum abest ut protinus lassitudo tollatur, ut omninō egeant uel longa quiete, aut ex oleo dulci frictione, & nonnunquā in aquis medijs temperamentī mora, ac sæpius ut denuo sequenti die sese exerceant, alijsq; quam pluribus remedijs illic à Galeno adamussim enumeratis. Vt igitur inter hæc, & corpora illa discrimen faceret, hunc Aphorismum monumētis tradidit. P A P. Forte quispiam dicere etiam posset, Hippocratē nos admonuisse, ne ultra laboris initium exerceamur, secus sola quiete protinus lassitudo non auferetur. Nec obstat, quod Galenus dixerit, Siue sint fatigata ut uix agere aliquid possint. Propterea non possum non admirari, te non animaduertisse ipsum his uerbis Hippocrati aduersari; inquit etenim Hippocrates, In omni corporis motu cum cœperit quis dolere. An forte si adeo fatigata corpora fuerint, ut uix se mouere queant, erit illud doloris initium? D O. Minime. Quin

Quin potius finis, Vel hoc nihilominus, uel illud dicatur, siue à solertiori uiro aliud quid præstantius inueniatur, nō multum refert, dum modo sic Aphorismus interpretetur, ut puerilia Hippocrates docuisse nō uideatur. Sed de his satis, reliquū est, ut uideamus num forte insigni aliquid tertius liber afferat.

APHORISMVS PRIMVS TER-
TII LIBRI.

Mutationes temporum potissimum pariunt morbos, & in temporibus magnæ mutationes, aut frigoris aut caloris, & alia pro ratione eodem modo.

NON. Placeret Galeno eorum sententiā, qui per temporum mutationes eorundē successiones intelligebant, utputa cum hyems in uer mutatur, & uer in æstatem, & de reliquis eodem modo; nisi adiectum hic foret uerbum illud Potissimum. Inquit etenim, Cum in his successionebus nō magis fiant morbi quàm soluantur, quomodo in eis potissimum morbi fiunt? Iure quidē ei sententiā hæc placere debuit. Quis nanque ex hoc dicendi modo id nō uidet dici oportere? Cum in secūda præsertim Aphorismi parte dictum sit, Magnæ mutationes caloris aut frigoris: per hæc innuēs, temporum successiones ex seipsis nullo adiecto morbos parere, tempora uero ipsa id efficere nequaquam posse, nisi in eis magnæ mutationes oriātur. Ecce quàm commode sic aptetur illud, Mutationes temporū: huic, Et in temporibus: quod Galeni sensu approbato difficulter admodum fieri poterit, qui sic habet; Melius fuerit igitur ob illius Potissimū

adiectiōnem, per mutationes temporū intelligere eas, quæ fiunt secundū illorum temperaturas alterationes. Hæ siquidem sunt, quæ potissimum generant morbos, quando multæ, alia post aliã fiunt alterationes, quemadmodum paulo post dicit. Utinam postrema hæc uerba subtrahisset. P A P. Cur nam? D O. Cur petis tu? An fortè oblitus fuerat eorum, quæ dixerat in Commēto Aphorismi XIX. primi libri. Vbi per Crises nequaquam intelligi posse uolebat morbi utgorem, quia de eo retro dictum fuerat. Quonam pacto igitur hic per temporum mutationes intelligimus eas, quæ fiunt secundū eorum temperaturas alterationes? Cum de eis paulo post dicturus sit, uel saltem hac continuatione dicendum fuerat, Mutationes temporū potissimum pariūt morbos. Vt si hyems sicca fuerit, uer uerò pluuiosum & reliqua. An nōne insuper, infra dicebat ipse, Sæpius ob duorum temporum mutationes fieri, ut qui in uno eorum oriuntur, in altero soluantur? ut si hyemi siccæ, uer pluuiosum successerit, morbi hyemis uere soluantur. Quin nō minus, etiam si trium fuerint temporum uariæ mutationes, id fieri poterit. Quomodo igit fieri poterit semper ueritatē habere, Mutationes temporum potissimum pariūt morbos? Ex his facile scire licet merito fuisse illorum sententiam approbandam, cum præsertim Potissimum illud nō obstat. Vt namq; condonetur Galeno in temporū successionibus non magis fieri morbos, quàm etiã solui. Dico Potissimum non fuisse adiectum sanitatis ratione, sed temporum ipsorum potius. Ita ut nequaquam sit Aphorismi sensus, per hoc Potissimum magis in eis fieri morbos quàm solui: sed ma

gis in successione temporū fieri, quā in temporibus ipsis, in quibus (ut experientia indies docet) raro admodū morbi generātur citra magnas mutationes, at in temporum successione plurimi semper. Secus Galeno illorum sententia placere (ueluti falsa) non debuerat. P A P. Sunt hæc quidem arguta satis, sed uideamus superest, numquid meliora præstare ualeas. D O N. Morare tantisper quæso, ut agnoscam an forte hoc, Et in temporibus magnæ mutationes, aliam expositionem admittat, præter à Galeno adductam. Extat apud menanque Græcus quidam Aphorismorum interpretres, fortè Galeno uetustior, secus nescirè, cur interdum ipsum non allegasset, cum præsertim in nonnullis ab eo dissentiat. Quo factum est (ingeniui nanq; dicebat ille, pudoris est fateri per quem profeceris) ut non parum me in quibusdam in Galenum dictis iuuerit. Hic itaq; per magnas in temporibus mutationes; intelligi uult eas, quæ ad naturæ temporis contrarietatem labuntur; utputa si æstas, quæ secundū sui naturā calida est & sicca, frigida fuerit & humida, atque de alijs pariter. P A. Non est hæc omnino spernenda interpretatio, progrediamur tamen.

APHORISMVS XV. TERTII LIBRI.

Ex anni autem cōstitutionibus, quod in totūm dixerim, siccitates imbribus sunt salubriores, & minus mortiferæ.

D O N. Mirum in modum lætor, hunc nobis occurrisse Aphorismū, in quo nihil quod eruditio- nem, aut ingenij acumen exposculet, dicendū hæc

beo, ne ex proposito uidear eos selegisse, quos cæteris præstantiores iudicasset. Nec putes uelim me in hoc libro aliquos deligere non ualuisse, qui aliorum nulli cederent, hinc sumpto exemplo, si etenim ingeniosior quispiã Aphorismi undecimi Commentum legat, hisq; collatis illis quæ in libro de Aere, & locis, & aqua ab utroq; dicuntur, agnoscat facile in quanto fuerit errore uersatus. Nunc satis fuerit, quid hic dicendum habeã, paucis absolute. Cum retro in Aphorismo septimo dictum sit, in siccitatibus febres acutas fieri; millies autem Galenus dixerit, acutos morbos eos esse, qui cito cum discrimine terminantur. Cui etiam sententiæ Græcus ille meus interpret, his uerbis adstipulat, *αὕτη ποίνω ἢ ξηρότης, ὀλίγα μὲν ποιεῖ νοσήματα, ὄξεια δὲ, καὶ θανατῶδη*, hoc est, Ipsa igitur siccitas, paucos quidẽ efficit morbos, acutos uerò et graues. Cur ergo minus mortiferæ dixerit docuisse debuit, an fortè minus mortiferæ, quia in eis rarius ægrotetur. Quidam etiam Græcarum literarum ignarus, grande aliquid se dixisse putauit, dum dixisset, Non morbo mortiferæ, sed morbiferæ legendum, nesciẽs Græce sic legi, *καὶ νόσον θανατηφόραν*: quod nullo pacto huic morbiferæ coaptari potest. Par igitur non fuit, Galenum hæc sicco sic pede præterisse. PA. Eia uideamus quæso, quidnam boni Quartus liber afferat.

APHORISMVS XXII. QUARTI
TI LIBRI.

Morbis quibuslibet incipientibus, si atrabilis, uel supra, uel infra exierit, letale.

Galenii uerba.

Quando

Quando aliquis incipit morbus, si quid excernitur, naturæ ratione nõ excernitur: cum etenim adsit cruditas humorum, tunc aliquid bene euacuari est impossibile. Quo fit, ut si sine coctionis signis excernatur, exitialis sit casus. DON. Cum quispiam interpres rectum quãdoq; authoris sensum nõ explicet, si quidem aliquid cognitum dignum asseruerit, tolerabilis quidem est, quamuis etiam ægre: at ubi unã in errorem quoque rapitur, est eius prorsus interpretatio explodenda. Perpetuã quidem ueritatẽ habet, letale esse, cum inter morborum initia atra bilis excernitur: quod ex huius Aphorismi, atque XXIII. testimonio scire licet, necnon ex eo qui Coacæ prænotiones inscribitur libro, ubi sic ad uerbum habetur: Febrienti si atra bilis sursum aut deorsum in principio prodierit, letale. Et, ut summatim dicam, semper ubi de exitiali eius exitu meminit, Si in principio excernat, adiecit. Quin & Galenus in de Atra bile Commentarijs ita scriptum reliquit: *Quandocunque atra bilis excernitur, semper in perniciem excernitur.* Quamuis perperam generatim hoc dixerit: nam cum nusquam ipsam exitialiter excerni, nisi inter morbi initia, apud Hippocratem inuenire sit, ipse quoque Galenus in hoc Commento dicebat: Et propter hoc atra bilis, & alius omnis huiuscemodi humor, ubi signa coctionis apparuerint, bonam significat euacuationem. Ecce igitur non semper eam in perniciem excerni, sed ubi solummodo inter initia extruditur. Veruntamen his, (ut proposito nostro minime attinentibus) cur quæ so dicas, cum de sola atra bile hoc dixisset Hippocrates, ad alios etiã humores Galenus transfudit.

Vtq̄ rem hanc exquisitius indagemus, à te in pri-
 mis petā Opízone, ut qui semper fueris omnium
 diligentissimus obseruator, nūquid ubi humores
 alios ab atra bile à principio excerni uideris, sint
 illi in perniciem semper excreti? P A P. Minime
 gentiū, nec faxit deus, ut ad tot ægrotantiū incom-
 moda, hoc illis unum quoq̄ accedat. Obiisse qui-
 dem nonnullos interdum uidi, multò tamen citra
 controuersiam plures euasisse. Qua in re si men-
 tiar, ab hominum utiq̄ consortio explodi dignus
 forem. D O N. Quinimò & allegata ab eo Hippo-
 cratis authoritas ad hanc ipsius sententiā compro-
 bandam, tantū abest ut quod dixerit cōfirmet, ut
 etiam ei penitus aduersetur: ita illic nanq̄ diceba-
 tur: Cruda inter initia exeuntia indicare iudica-
 tionis carentiā, uel labores, uel tempora, uel mor-
 tes, uel morborū reditus. Nō semper igitur mors
 his à principio excretis sequetur, cum interdū iu-
 dicationis carentiam, uel labores, uel reliqua indi-
 cent. Ecce quàm belle sui ipsius telis Galenus con-
 uincitur. Satius igitur fuerat Aphorismum sinere
 in suo ueritatis candore, nec quod de sola atra bi-
 le uere dicebatur, ad alios etiā humores trāsferre,
 & causam potius afferre, cur humor hic à princi-
 pio excretus interimat: ut quod cæteris humori-
 bus deterior, acrior, maligniorq̄ existat, indicio
 quod ab eo muscæ aufugiant, & terram abradat.
 Quo fit, ut si tanta eius copia redundet, ut morbis
 incipiētibus naturam ad sui excretionem irritet,
 fieri posse nequeat, ut præ sui malignitate ab eadē
 uincatur, concoquatur, & demum crítice extru-
 datur. Illud tamen obiter non est prætereundum,
 à Leonicensi, uiro alioquin præstantissimo, haud
 com-

commode ἢ χρόνος uersum esse, uel tempora: ue-
rum potius cum doctissimo uiro Cornario legen-
dum censeo, uel diuturnitatem. Atque sic sensus
clarius redditur. Cum præsertim χρόνος non tem-
pus modo, sed & temporis moram apud Græcos
auctores sæpius significare, linguæ Græcæ pe-
ritioribus pro comperto habeatur. P A P. Hoc,
ueluti leue quid, quæso prætereamus. Illud enim
potius admirandū erat, tot hæctenus, tamq̃ præ-
claros Galeni interpretes, huic rei in qua tam
aperte iure redarguitur, animū non aduerterint.
D O. Nō mireris oportet; tantopere nanque apud
eos ipsius authoritas inualuit, ut ueluti pecudum
more, unus sese post alium præcipitet. Ego uero
multo magis Galenum demiror, ut qui nō docue-
rit, cur cum Hippocrate in uniuersum dixisset,
Morbis quibuslibet inchoantibus, si atra bilis su-
pra uel infra exierit, letale, paulo post unico tantū
interiecto Aphorismo dixerit, Difficultas intesti-
norum, si ab atra bile incoeperit, letale. Si nanque
hoc in singulis morbis ueritatē habet, quis nesciat
(quin longe etiam magis) & in dysenteria ueri-
tatem habere? Nec erat admodum tamen diffici-
le dictu. Interim autem dum aliorū ingenia expe-
riri conducit, ad sequentia me conuertam.

APHORISMVS LXXIX. QUAR-
TI LIBRI.

Quibus in urinis harena sub sistunt, his
uesica calculo laborat.

Galenī uerba.

Non omnino uesica laborat, sed contingit &
renes, quare manifeste errat Aphorismus. D O N.

Hic nō modo Galenus, sua hac adiectione, Aphorismi ueritatē opprellit, quinimō deleuit. Verum admodum pulchram, immensamq; doctrinā omisit, quod ut facilius agnoscat, à te in primis scire cuperem, uirō in cunctis accuratissimo, Nūquid aliquando fuluas harenulas in cuiuspiam matula uideris residentes, præterquam is renum, aut uesicæ calculo uexaretur? P A. Vidi equidem milia, & amplius forte. Et ut ingenue de me ipso fatear, annum iam agens septuagesimum primum, à trigésimo circiter anno, ad hanc usque diem, unā cum lotio semper harenulas fuluas excreui, citra dolorem, citraq; grauitatem quampiam, aut pondus, aut penis pruritum, aut urinæ suppressionē, & ut generatim dicam, citra omnem, non dixerō indicium, sed calculi suspicionem. D O. Ego me Hercules quoq; Venetijs, necnon Ragusij etiam, ubi per nouennium solus ferè medicam artem exercui, hoc idem sæpissime perspexi: multo tamen (quàm hic) Ragusij pluries. Est etenim ea ciuitas (præ cæteris quas usquam uiderim) renum calculo, ac harenularum generationi maxime obnoxia. P A. Quid pluribus opus est, rudis profecto, parumq; diligēs medicus is censendus est; qui frequentius id nō uiderit. Verum quidnam hæc ad Galenum attinent? D O. Quid attinent, ais? An nōne ex his fateri cogitur, harenulas ab hominibus excerni quādoq; citra renū, aut uesicæ calculum? P A. Quid inde? D O. Nihil ergo sua hac adiectio ad Aphorismi contulit ueritatem. P A P. Erit igitur quoq; Hippocrates nō absimili errore notandus. D O. Minime frater. Ubicumq; etenim de harenulis absolute meminit, de albis semper intel

intellexisse eum, ueri ipsius sectatores affirmant. Cum harena omnis; Rubricę maris etiã (cōtra solidorum sententiam) semper alba conspiciatur. At ubi alterius sortis harenularum meminit, uel fuluas semper, uel tale quidpiam adiecit, Pro qua re nunc satis nobis fuerit, sexti Epidemiorum locus, sectionis primę, qui sic ad uerbū habet; In renem dolor grauis, cum replētur cibo, pituitā uomunt; cum uero redundarint do pres æruginosa, & melius quidem habent: soluentur autem cum cibis euacuatī fuerint, harenulęq; fuluę subsident. Et alibi quoque pluries, quod quisquis Hippocratis dogmatum studiosus approbabit, P A. iam mihi satis in hoc factum est. Superest tamen ut ostēdas, quonam albę harenulę pacto uesicam necessario calculo laborare indicent, D O. Id facile fiet, si me prius modum docueris, quo in renibus harenulę conficiantur, P A. Nec hoc erit difficile dictu; pituita nanq; cum ad renes aliunde truditur, pauca nonnunquam existens, a ualidiori renum calore, in minimas partes secatur, ad id non parum conducente optimo amplexu. Quę ita sectę, ibidem ob meatuum loci angustiam, tandiu detinentur, quandiu renū insignis calor eas in harenulas uerrat, illuc præsertim sensim adeo atque guttatim lotio defluente, ut eas ad uesicam trudere nequeat, priusquam in harenulas cōmutētur, D O. Docte admodum, ut tui semper moris est, respōdisti, & si causam, ob quam semper fuluę appareant, quę a renibus excernūtur, subticueris. Cum tamen hoc parum ad rem nostram faciat, omittatur, satisq; sit experientia sola, omniumq; cōsensus. Cum in uesica igitur uniuersa hęc secus se habeant, nunquã

*Quomodo in renibus
harenulę nascuntur: uel
si pituita uel harenula
quodammodo uel
tristitia uel caliditas
causa est*

in ea harenulæ gigni poterūt. Est etenim primum ipsius calor exiguus adeò, ut pituitā in tenuissimas partes secare nequeat. Ad hoc eiusdem amplitudo accedit, cuius merito eandē strictim (ut par est) haud constringere ualet. Ad istam nanque actionem perficiendam (Galeno etiā teste) appropinquatio desideratur. Quod si ipsam etiā in minimas posse secari partes longo temporis interstitio cōcesserimus, eas tamen multò prius extra trudi oportere, tum ob amplum penis meatum, tum ob urinam ibidem aceruatim collectam, impetuq; non paruo foras reiectam, atque sic eas secum ducentem, quis est qui nō uideat? quā ut à tam exiguo calore in harenulas uertantur. P A. Hæc uera quidem sunt omnia, nondum tamen hæctenus docuisti modum, quo harenulæ nonnunquam albæ in matula residere spectentur, curq; uesicā semper calculo laborare significant. D O. Lapidem in uesica ortū trahere, nemo est qui ignoret, ac eundem quoq; magna ex parte subalbidū esse. Ab eo igitur urina acri colliso, scobes eius illisa, siue ramentū, unā cum lotio egreditur, ac in matulæ fundo residet, colore ad instar collisi lapidis, si præsertim ager adiantū deuorauerit, aut lithospermon cum uino albo potauerit, uel hyrci sanguinē, aut auiculam meam trogloditem, uel ex his aliquod, quod uesicæ calculum comminuere ualet. Ex quibus planè constat, nequaquam harenulas albas in matula conspici posse, nisi lapis in ea cōtentus collidatur. Quotiescunq; igitur in matula tales residere spectabuntur, illius uesicā, cuius lotiū fuerit, calculo laborare necesse est; nec secus unquā quispiam euenire comperiet. P A. Utinam nobis posiremo

*Quoniam de pparandis qd sit
 de rebus iuris et de rebus
 de rebus iuris et de rebus
 de rebus iuris et de rebus*

stremo hic occurrisset Aphorismus: fieri nanque nequaquam posse reor, ut huic doctrina par, aut ingenij acumine nobis sese in posterum offerat.

D O. Cur non? Sunt nanque & alij quam plures huic forte non dispares, qui si in hac non poterunt, in altera editione monstrabuntur, imò & in hoc libro quam plures, sed præ cæteris unum (te etiam iudice) hoc præstantiorem indicare possem. P A. Fac ipsum quæso audiam. D O. Minime gentium, cum pollicitis standum sit. P A P. An ita me parui facis, ut tibi præcipere non ualeam? D O. Quinimò tanti, ut maioris neminem. P A P. Ut igitur illum indices precor.

APHORISMVS LXXI. QUAR-
TI LIBRI.

Quibus in septima iudicatur, his nubeculam habet quarta die urina rubram, & alia ex ratione.

D O. In hoc Commento Galenus urinam ait, rubram nubeculam habentem in quarta, iudicium in septima futurum indicare. An nonne sic Aphorismi sensum peruertit? Aliud nempe dicere: Quibus in septima iudicatur, his urina nubeculam habet quarta die rubram: ab hoc, Quibus urina in quarta rubram nubem habet, in septima iudicatur. P A. At uero ego hoc, & illud, unum idemque esse cense rem. D O. Serio ne tu, an ioco dicis? Num te foret latet (Galeno etiam teste) morbos quam plures, quamuis acutos, ad consumptionem usque sine Crisi perseverare? P A. Quid tum denique? D O. Non erit igitur perpetuo uerum, ut quibus urina in quarta rubram nubeculam habuerit, in septima

semper iudicetur? At contra, Aphorismus semper
 ueritatē habet. Rides ne tu Opizone, an irrides?
 P. A. Cur non rideam? cum mihi non paruum ri-
 dendī occasionē præbueris? In præcedente nanq̃
 Aphorismo pollicitus fueras te in hoc nescio quid
 magni indicaturū. Veruntamen etsi apprime re-
 cte, nec immerito Galenum redarguas, tenue ta-
 men hoc est, nec illi procul etiam comparandum.
 D. O. Quiesce tantisper quæso, meq̃ benignis au-
 ribus ausculta. Ait deinceps: Sed alba multo plus
 ipsa. Ab illustribus medicis pluries intellexi, Gale-
 num mirum in modum commendari, dum præser-
 tim Hippocratem interpretatur. Ego uero ipsum
 penē diuinū semper censeui, in suis seorsum Com-
 mentarijs, in Hippocrate autē exponendo sæpissi-
 me hallucinatum. An fortē non uides ipsum iterū
 Hippocrati cōtradīcere? Inquit Hippocrates, His
 nubeculam rubram habet quarta die urina. Ipse
 autem adiecit: Et alba multo plus ipsa. Mentitur
 ergo Hippocrates, si quibus in septima iudicatur,
 non rubram solum, sed albam quoq̃ nubeculam
 habere possit quarta die urina. Cæterū (nunc ani-
 mum inducas uelim) si urina nubem albā habue-
 rit quarta die, & alia pro ratione eadē, nōne erit
 materia concocta? P. A. Vtique. D. O. Hoc idem
 ipsemet infra asserebat, dicens: Albæ sunt signum
 concoctionis manifestum. An nōne centies do-
 cuit ipse unā cum Hippocrate, medicū debere na-
 turæ ritu cōcocta mouere? Cur ergo protinus ma-
 teria in quarta iam cocta non educitur? Est ne na-
 tura forsā agens à proposito? ita, ut nunc moue-
 re nolo dicat, in septima mouebo? Vel igitur nun-
 quam amplius, uel in quarta materia iam cōcocta
 moue-

mouebit. PAP. Admirabilis, testor deum, est hæc redargutio, nimiaque mihi diligentia uideris Mutie Galeni scriptis insudasse. DO. Longe maiori certe Hippocratis dogmatis. Sūt & pleraque alia, quæ in hoc Commento dici possent. Veluti quod allegata Hippocratis authoritas, ad hoc propositum minime faciat, cū illic de rubra urina, hypostasi que consimili; hic autē de solā nubecula rubra meminerit; ipsumque Galenū per ipsummet redarguere ualerem in ea, quam astruxit proportione de septima die ad decimam quartam, undecimaque ad decimam septimam, ac in reliquis pariter. Quæ tamen omnia in aliud tempus dicēda distuli, cum Quintus iam liber ad se nos euocet, in quo & si plura quam in quopiam alio adnotauerim, unicum tamen duntaxat explicabo, cum tuo iussu Quartus alterum nobis surripuerit.

APHORISMVS X. QVIN-

TI LIBRI.

Quicumque ab angina liberantur, his ad pulmonem uertitur, & in septem diebus pereunt. Si uerò has effugerint, liberantur.

NON. Non est in primis hoc prætereundum, haud fortè apposite dictum esse Liberantur: uerum potius dicendum erat, Effugiunt. In Græco namque codice legere est *διαφύγοντες*. Cur autē id notasse placuerit, paulò post scies. Recte admodum Galenus dicebat, Nūc ipsi sermo est de trāsmutatione, quæ sit ab angina ad pulmonem; debuit uerumtamen docere, cur absolute sic dixerit, Quicumque anginam effugiunt, his ad pulmonem uertitur. Congruum quippe dicere magis erat, Quicumque angī

nam effugiunt, si ad pulmonē uertatur, in septem diebus pereunt. Quis namq̄ rudis adeò medicus inueniatur, qui ab angina nesciat quencunq̄ liberari posse, aut sensim materia resoluta, aut eadem suppurata abscessum rumpi, uel quopiam modo alio terminari, præterquā ad pulmonē uertatur? Erat igitur illud Si adijciendū. At mirabitur quispiam fortè me, de tam exigua re rationem habere uoluisse. Verū desinat ille admirari precor, cum item Galenus hoc idem facere sæpius cōsueuerit. Pro qua re comprobāda, satis nunc nobis fuerit; sexti libri Aphorismus $\times \times \times \vee \text{I}$. cui (quamuis perperam) etiam adiecit, dicens: Vena etiam secta iuuat. Cur ergo id quoque mihi facere non liceat, ut tamen nō liceat uolo, cū illud Si minime Aphorismo adijciendum censeam. Hæc dixisse tamen uolui, ut doctiores agnoscant, quā sicco (ut aiūt) pede, Galenus interdum Hippocratem interpretetur, ubi præsertim abditiōnis. cuiuspiā doctrinæ copia desiderat. Ipsum igitur docuisse licuit, cur absolute sic dixerit Hippocrates, His ad pulmonē uertitur; cum non minus ad uentriculum forsan, & ad pleraq̄ loca alia uerti posset. Nos itaq̄ altius repetentes, dicamus Anginam, ubi nulla ratione protinus desinat, ad pulmonem necessario uerti oportere. Quod Hippocrates perspicue insinuauit, cum absolute sic dixerit, His ad pulmonē uertitur. Idcirco Effugiūt dixit, ac si materia anginā faciens fugā petere uideatur. Quod apertius aliās docebat, dicens: Præter rationem euanescens. Ac si ita Aphorismus legeretur: Quicunq̄ ab angina præter rationem euanescente liberatur, his ad pulmonem uertitur. Ecce sic igitur non oportere Si illud

illud Aphorismo adijcere, neq; tam crassa (ut aiunt) Minerua, absolute proferre. Nunc illi sermo est, Cum angina ad pulmonem uertitur. P A. Et si mirifice placeat tua hæc obseruatio, cur tamen ad pulmonem potius, quam ad uentriculum, aut ad aliam quampiam corporis partem permutetur angina præter rationem euanescens, scire libenter cuperem, cum non minus gulam, quam arteriã asperam sæpissime infestet. D O. Forte quod pulmo propinquior, uel ob meatuum amplitudinem maiorem, siue quòd perpetuus inspirationis, respirationisq; motus in causa sit: aut uerò, quod Natura difficillima solum præter rationem molitur: difficultiorem autẽ multò anginam esse, quæ anhelitum, quam quæ deglutionem impediât, norunt peritiores. Demum quod sic semper fieri, à diligētioribus sit obseruatum. P A. Sunt hæc equidem sapiētia plena. D O. Rursus, nõnne quoq; fuerat opportunum docere, cur hæc septem dierũ spatio præsternierit? Cum pulmonia (angina nanq; cum ad pulmonem uertitur, pulmoniam parit) Cum pulmonia, inquam, quarta die sæpius, undecimaq; nonnunquam, ac quartadecima quandoq; ex Hippocratis sententiã, ipsiusq; met Galeni, interimere queat? Utinam saltem dixisset, hoc ea de causa dictum fuisse, quoniã frequentius eueniat: ualidam tamen habet, fortissimamq; rationẽ, quam ob causam nec serius, neque citius, quam septem dierum interuallo, ab angina orta pulmonia terminari possit: lōgeq; minus insuper prætereūdũ erat, cur pauperculi interire cogantur, uel suppuratos fieri, ita ut nullus supersit eorum salutis locus. Hæc erant igitur, mi loãnes, à præclaris expositoribus

expetenda. Cū præsertim pulmonia sputo, sanguinisq; nariū fluxu, uel alui deiectione, uel sensim etiā terminari possit ad salutem. Ad quæ Rīnīus noster (quem ingenio plenum esse nosti) dicere solebat, Materiam hāc prauā esse, indicio quod Natura eam, nedū critice propulsare, sed nec concoquere, ualuisse; omnis enim huiuscemodī mutatio, dicebat Galenus, nunquam mites, sed magnos morbos insequitur, minusq; id præstare potest pulmonī, ueluti nobiliori membro, affixa. Natura præsertim nō parum in primo illo certamine defessa, nec tantopere tamen, quin eousq; ægrotus esse superstes ualeat, uel suppurari nonnunq; tantilla forsan interdum coctione parta, dum gula opprimeretur. Necessario igitur uel hoc temporis spatio intereunt, uel paulò post suppurati fiūt. P A P. Non est profecto hęc parui faciēda ratio, quam si Galenus protulisset, Medicorum uulgus admiraretur. D O. Verū uel hoc, uel aliud abstrusius satis dicatur, quod iudicio quidē meo magis Hippocraticæ doctrinæ forte cōgrueret, nō multi facio. Hęc enim omnia (ut nunc) cū Sextus liber iandudum nos toties accersendo fastidierit, omīsa faciemus.

APHORISMVS VI. SEXTI LIBRI.

Renum & uesicæ uitia in senioribus difficilius sanantur.

D O. Vrinam acrem horum uiscerum morbos irritare, quò difficilius sanentur, recte admodū dictum est à Galeno, quòd quoq; ob indeficiens eorum opus id eis contingat, fortè non minus bene. At quod hac sola ratione difficilius sanētur in senioribus

*De phlogosia de Galeno
que Galen. ex m. et
de sira. sipp. in rubra
uicetur.*

nioribus renum & uesicæ uitia, perperā dictum reor; hoc etiā adiecto, Quoniā & aliij morbi omnes (præcipue longi) in eis difficulter sanantur; sic etenim necessario redundaret hic Aphorismus. Nempe si senes cū singulis alijs ætatibus hoc commune habent, ut ob perpetuum uiscerum horum opus, ac urinæ acrimoniā, male affecta sanentur, ob autem solummodo senilem ætatem difficiliter, propterea quod (ut supra dicebat) erant eorū uires defectæ. Ad quid oportuit seorsum hūc Aphorismum apponere? nulla alia reddita causa, præter eam, quæ in cæteris quoq; ætatibus adducebatur, ea solum dempta, quod eorū uires erant defectæ; atque sic generatim opportune magis diceretur, Morbi omnes in senioribus difficulter sanantur. Cum uero (ut ipse dicebat) aliàs dictum fuerit, superflueret omnino Aphorismus. Erat igitur seorsum quæpiam causa afferenda, ob quam scire liceret, cur nam, dum hæc duo seniorum uiscera male haberent, difficiliter quàm in cæteris ætatibus sanarentur. Nos itaq; dicimus, quod & si cuiuslibet ætatis lotium acre sit, multo tamen maiori acrimonia refertæ sunt seniorum urinæ, quàm aliarū ætatum, quod præter experientiam ab ipso quoq; Galeno habetur pluribus in locis. P A P. Quis nam adeò inexpertus, aut captiosus, ne inuerecundus dicā, inuenietur, qui hoc negare audeat? Quem certe senioris hominis urinæ potu redarguere par esset. D O N. Hac igitur de causa fit, ut his senilis ætatis uisceribus, multo plus lotium, quàm in reliquis ætatibus afferat detrimenti. Quocirca hunc Aphorismum, de his solummodo duobus uisceribus pertractantem, seorsum scripsit Hippocrates.

PA. Non poteram certe animo concipere, hic aliquid in Galenum dici posse, quod foret notatum dignum; non minus tamen mihi delectationis attulisti, quàm his quæ in præcedente monstraueris; quamuis acutissime multò illic plura docueris, utinamq; huic quæ sequuntur comparari queant.

DO. Si me unum ex uoto, in hoc libro seligere sineres, horum omnium fortè nulli eum secundum iudicares; uelle autem debes, cum ego alterum tibi pariter extra pactiōnem condonauerim. PA. Tu interea fac, ut lubet.

APHORISMVS XLIII. SEXTI
LIBRI.

Quibus ex stillicidio urinæ ileos superuenit, in septem diebus pereunt, nisi febre superueniente satis urinæ fluxerit.

DO. Cum Aphorismi cuiuspiam Galenus causam ignorabat, interdum illum Hippocratis esse negabat. Et ne ab hoc sexto libro longius abeamus, in eo diuino penè, & non dixerō doctrina, sed sapientia pleno: Qui in febribus ardētibus tremores fiunt, delirium soluit. O quàm præclaram sententiam, à tanto uiro nequaquam (alioquin clarissimo) negligendam, quam utinam memor selegissem; nonnunquam uerò, quod exempli rationē habeat, ueluti in hoc: Erysipelas ab exterioribus uertit ad interiora, non est bonum; ab interioribus autem ad exteriora, bonum. Cum non esset admodum difficile tamen causam reddere, cur de erysipelate potius, quàm de alijs præter naturam tumoribus hoc dixerit. Sapientius etiā, quàm uis perperam fortè, quidpiam addit, sicuti in hoc: Difficultatem urinæ ue-

na secta iurat. In quo ipse ueluti quid nescio ma-
gnum, etiam, adiecit. Quandoq; uerò Aphorismū
redundare asserit, ut in hoc: Si quod gracilium in-
testinorum scindatur, nō coalescit. An nō uiderat
ipse diuersum esse, si quis dixerit, Nō coalescit, ab
hoc, Letale est: Vtinā saltem dixisset, Hippocratē
uoluisse seorsum causam asserre, cur letale esset:
ob id scilicet, quod coalescere nequeunt. Verum
multò maius est, quod in hoc Aphorismo deside-
ratur. De ueritate demum huius nunc propositi
Aphorismi suspicionem habet. Cum nulla nanq;
alia ratione ex urinæ stillicidio uoluulū fieri posse
putaret, præterquam (unā cum priscis expositori-
bus) à uesicæ inflammatione; cumq; citra febrem,
insignem etiam fatis, id euenire nō posse, iure exi-
stimaret, Hippocratē in cassum dixisse iudicauit.
Nisi febre superueniente fatis urinæ fluxerit, ut
quæ iam agrū detineat. Quocirca ingeniose Cre-
mas noster dicebat, Cum in Cōmentarijs de locis
affectis dictum fuerit, ob homores in uenis per
renes, atq; uesicā expurgatos, nonnunquā urinæ
stillidium euenire; quid prohibet eos affatim ad
graciliora intestina trudi, atq; illa sui copia obstru-
endo, uoluulū excitare? sumpta à Galeno in hoc
Commento uenia dicente, Quòd si libeat ponito,
à crassioribus quoq; ea obstrui posse humoribus,
ita ut nō ob urinæ stillidium ileos fiat, sed ex stil-
licidio, hoc est, ex ea materia quæ stillidium effi-
ciebat, ac si quendam permutationis modū insinu-
asset. Verū enim uero sic aptius in uniuersum di-
xisset Hippocrates: Ileos à materia crassa ortus, in
septē diebus perimit, nisi febre superueniēte fatis
urinæ fluxerit. Et rursus, materiā hanc in intesti-

†
humores

Cap. 2. lib. 6. 20
210 affa-66

nis residentē non uideo; cur non potius per aluū,
 quàm quod per uesicam attenuata extruderetur.
 Nos propterea dicimus, & in primis quidē, Apho-
 rismum hunc pro certo Hippocratis esse, & præ-
 terquam quod ex Galeni uerbis elici possit, eandē
 hanc fuisse antiquorū interpretū mentē, qua de re
 nō fuit ausus ipse fortè palàm secus asserere. Cōsi-
 milis extat sentētia in eo, qui Coacæ prænotiones
 inscribitur libro, in quo sic ad uerbū habetur: In
 urinæ stillicidio uoluulus accedens, septima die
 perimit, si non febre accedente urina aceruatim
 prodeat. Superest autē ut Aphorismi ueritas elu-
 cescat. Neminē credo reperias hac in arte medio-
 criter etiam exercitatum, qui nō uiderit sæpe en-
 terocele affectos, solis crassioribus intestinis in
 scrotum prolapsis uoluulū incurrisse. Nunc pro
 exemplo satis fuerit nō ignobilis quædam mätro-
 na, cuius cum per nōnullos dies nihil uenter deie-
 cisset, ob intestina rupto peritonæo parū supra pu-
 bem prolapsa: ad quam, cum stercus uomere cœ-
 pisset, accessi. Illa igitur & à loco, & à tactu indicio
 sumpto, non nisi crassiora fuisse, nemo præter im-
 peritos negasset. Ad quam curandā unā Excellēs
 quoq; Rauenna accersitus, his, quæ uomitu reicie-
 bantur inspectis, protinus aufugiebat. Nondum
 enim illi symptomatis huius causā innotuerat: il-
 lis tamen per peritum satis ministrum retro non
 paruo labore compulsis, materia plurima per al-
 uum deiecta conualuit. Nec præterea eruditior
 quisquam negabit torminibus quandoq; siue co-
 licæ dixeris, si diutius ægrotos affligant, ileon su-
 peruenire posse. Ex quibus perspicuū planè est,
 ad sola crassiora intestina obstructa, uel cōpressa,

uoluulum interdū oriri, nequeūte quod desuper ad graciliora truditur, deorsum prolabi, quod naturam irritans, per supernas partes reijci cogitur. Et quamuis hæc pro mea struenda sententia satis superq̄ forent, hoc unum tamen nō reticebo, me scilicet, ab eo saltē tempore citra, quo de arte medica librum edere proposui, nemini diligentia secundus ut essem, nullis laboribus peperci. Me, inquam, meminī uidisse uesicā tumentē adeo, ut supra umbilicum tumor insigniter attolli conspiceretur, ut eam nedum crassiora solum, quilibet anatomes peritus arctare posse, sed nō paruam quoq̄ tenuium partem iudicasset: cui rei ut aliquando accuratiores animum adhibeāt, quæso. Dicamus itaq̄ nos, materiam illam, quæ sensim à uenis ad uesicam propulsa stillicidium faciebat, tanta interdū posse copia ad eam affatim trudi, ut quamuis inde paucillum quid lotij effluat, tantopere tamen illā extendere ualet, unā cū lotio suppresso, ob penis obturatū meatum, ut intestina adeo comprimere queat, ut non secus quàm in enterocele uel torminibus, uoluulus excitari possit: si præsertim ea affuerint, de quibus paulò post dicā. P A P.

Hæc tua quamuis expositio uerū Aphorismi sensum aperire uideatur, quid tamen ad Galenum dicis? cuius (nec immerito) tantī est authoritas, ut ualidissimæ rationis locum sibi uindicet; uesicam etenim ait, se sæpius uidisse supra modū extentā, ex eis tamē (quos uiderit) nullus factus est ileosus. D O.

Cur ergo tanto uiro, tamq̄ ingenuo non credam? Sed neq̄ quintanā febrē ipse uidit, quam te tamen scio, & ex medicis nostris plerosq̄, uidisse. Cur præterea quæso, Galeno magis, quam anti-

quioribus clarissimis illis expositoribus credendum? Quod si cōcessero, an fortè putabis maiorè etiam ipsi, quàm diuino Hippocrati fidē præstandam? In Aphorismisq; præfertim, quos ab eo cœlesti numine afflato prodisse creditum est. Tot postremo, & tanta, ut tumens uesica uoluulum excitare queat, concurrunt, ut non sit summopere mirandum, si id Galeni æuo nō euenerit, aut ipse nō uiderit. Atq; in primis uesicam pro ratione aliarū corporis partiū proportione, maiorem esse opus est. Quemadmodum indies uidere est, in exiguis quantūlibet hominibus, corporis partē aliquam longe magis, quàm in maioribus increuisse: tunc etenim sic multò ualidius, multoq; plura intestina cōprimere repleta ualebit. Cui ut accedat eorundem naturalis angustia, necesse est, ita ut à leui quaq; causa obturètur. At si ad hæc obesa quoq; fuerint, plurimaq; pinguedine referta, quis adeò stolidus, uel impudens inueniatur, qui negare aut deat uesicā talem, unā cum sic affectis intestinis, si supra modū extendatur, uoluulū efficere posse?

P A. Sunt hæc certe ingeniosa nimis, uerum quid ad id, quod de prægnantibus obijciebat, dices?

D O. Aptius multò poterat hydropicorum exemplo uti, ut non re naturali, sed re præter naturam, quod præter naturam est refelleret.

P A. Me certe mirum in modū tua hac redargutiunctila oblectasti.

D O N. Hoc ueruntamen, nec illud obstat, quamuis etenim prægnantium uenter prægnans admodum sit, nequaquam tamen earū uterus usque adeò unquam repletur, ut intestina comprimat. Indicio, quod ipsarum aluus, quin & uesica (præterquam ex morbo) probe munere suo funguntur.

guntur. Hoc in super adiecto, quod foetus (ualide etiam) se dimouere queat. Sed quinam amabò fieri potest, ut Galenum latuerit naturã, hunc in foeminiis locum ampliorẽ, aquaticulumq; maiorem procreasse? Aqua uero intercutem affectis, siue aqua illud, siue spiritus fuerit, intra abdomen loci fatis inest. Quæ si nimium fortè increuerint, tussim sursum pulsa excitãdo, prius ægros necant, quàm ut ileon efficere possint. P A P. Vt hæc uera sint esto, uerum cum & ab inflammata uesica, ac eadem ob lotij suppressionẽ extenta uoluulus insurgere queat, cuius tu etiam fuisti sententiæ, cur ergo generatim non dixit Hippocrates, Quibus ob tumentem uesicam ileos superuenerit, & reliqua; at de stillicidio solo meminit? D O. Facile quidem dictu foret, si de urinæ stillicidio ueritatem hoc habere potest, longe magis poterit in omnimoda lotij suppressione. Leues tamen hæc responsiones, leuis etiam ingenij uiris permittantur, qui ad ualidissimas quantumlibet rationes, quicquid in buccam uenerit dicere non erubescunt. Quocirca non immerito clarissimus legentium splendor Montanus, quos uulgo Circulos nuncupãt, aspernatur. Dicimus propterea nos, Aphorismũ intelligi oportere de uesica, ob eam solummodo causam tumente, quam sola superueniẽs febris amouere queat. Inflammatio namq; suppuratur interdũ, suppurataq; rumpitur, atque sic uesica detumescẽte uoluulus aboletur. Quæ si suppresso lotio intumescat, fistula saltim intro demissa curabitur. At si à pituitæ crassioris & lentæ copia id fieri contingat, sola superueniẽs febris opẽ ferre ualebit. Pituita ob eam attenuata, ac unã cũ plurimo lotio aceruatim pro-

pulsa, quod interea ob ipsam penis meatum obtur-
rantē supprimebatur; neque ūtib; præ intestino-
rum compressione, deuoratis medicamētis ad ue-
sicam permeare; in extrinsecus aut ad motis haud
tantū roboris esse, ut id præstare ualeant. PAP.
Doleo certe Septimi libri uicem, quinam amabō
fieri potest, ut in eo huic cōpar inueniatur? DO.
Sunt, mi Ioannes, in illo quoq; meliora fortē, sunt
& deteriora, & paria pleraq;. Quicquid tamē for-
tuito nobis occurreret, illud indicabitur.

APHORISMVS LIIII. SEPTI-
MI LIBRI.

Quibus inter uentriculum & septum pi-
tuita reposita est, non habens exitum neque
ad alterū uentrem, his per uenas ad uesicam
pituita uersa soluitur morbus,

DO. Clarius legeretur ut Theodorus, Quæ ad
alterutrum uentrem exitu careat; sic etenim Græ-
cus codex habet, *ὅτι ἔχει ἐξόδου ὅδε εἰς ἐντόπιον τῆς κοί-
της*. Cum Marinus existimasset, nequaquā posse
inter uentriculum & septum pituitam constitui,
quin ad ossa pubis usque deflueret, atque inde ad
uenas transfusi non posset; quāuis tenuis in aqua
intercutem humor nonnunquā excernatur. Pro-
pterea audiendū esse, inquit, inter septum & uen-
trem, pro eo quod est, inter septi carnosam partē
& peritonæi uerticem. Primum igitur ipsum sic
Galenus redarguit, quod non minus pituita per
uenas trudi, si sub eo spatium resideat, quod est sub
membrana abdominis interiore, quàm si ubi Ma-
rinus dicebat. Secundo uerò, quod abusiua foret
loquutio, si quis dixerit, Inter septum & uentricu-
lum

lum, hoc est, peritonæi uerticem, cum huic membranæ cum uētriculo nulla intercedat similitudo. Verū, ut hinc exordiar, Quæ nam est abusio maior Galenæ, tuâ ne an Marini? ut quod satis tibi fecisse putaueris, si materiam hanc in eo amplo epigastri spatio, intra abdominis membranâ interiorē contentâ, sub septo esse ostenderes. At nōne uidebas, non solum eam oportere sub septo esse, sed inter uentriculum & septum, dixerat Hippocrates? O quantopere Marinū increpares, si eum hæc dicentē audiuiſſes. Erat etenim potius redarguendus Hippocrates, cum semper nanque peritonæi uertex inter septum & uentriculū interiaceat, pituitam illam, uelit nolit, inter septum & peritonæum, uel inter peritonæum & uentriculum residere oportet. Qua ratione igitur dixit, Inter septum & uentriculum; hæc erant à Galeno docenda. Insuper si materia hæc ibi loci, ut dicis, contineatur, Cur non deorsum fluet? Quid ad Marinum dicis? An fortè in Commentarijs de usu partium, uel aggressionum anatomicarum docuisti, ibi planitiem quampiã esse, super quam residere queat, ne deorsum labatur? An, ut quidam rudis dicebat, tu quoque dicis, ibi eam suo lentore detineri? Cur nō igitur sic Marino respōdebas? Cum nanq; dixisset, Deorsum fluet; respōdere par erat, Nō ideo defluit, quia suo hic lentore adhæret. At tenuata quoq; nōne prius fluet deorsum, quam ut uenas ingrediatur? Huic tandem postremo rationi, ut animū adhibeas quæso. Non uideo quippe, testor deum, quid ad eam, quantulumcunq; illud fuerit, ardui isti Galenistæ dicere possint. P A. Quāuis hæctenus mihi tuis his rationibus satisfac-

ctum fuerit, æquo tamen animo te etiam audiam.
 DON. Dixit Hippocrates: Nō habens exitū neq̄
 ad alterutrum uentrem. Qui nam Galene precor,
 uentres istī duo sunt? unū quippe intra abdomen
 amplum illud spatium esse constat: alterum uero
 ut pectoris cōcauitatem dicamus necesse est. Cui
 etiam sententiæ antiquus ille meus Aphorismorū
 interpretis his uerbis adstipulatur: *καὶ μὴ εὔρησι διέφο-*
δος, μήτε εἰς τὸ τῷ θώρακι καὶ κοιλότητι. hoc est, Et nō
 inuenit transitum, neque ad thoracis concauita-
 tem. Hoc ueruntamen omisso, quo probari facile
 posset, ut si ubi eā contineri dicebat Galenus, nun-
 quam ad pectoris concauitatem truderetur, atq̄
 sic ab Hippocrate frustra dictū foret, Non habens
 exitum neque ad alterutrum uentrem: ut dicas
 quæso, si intra (ut ait) abdominis membranā con-
 tineatur, nōne in horū duorū altero cōtinebit?

PAP. Vtique. DO. Quonam amabō igitur dixit
 Hippocrates, Non habens exitum, neq̄ ad alter-
 utrum uentrē, cum nanq̄ in eorū altero resideat,
 ad eum quomodo propelletur? At uero ubi si Ma-
 rinus dicebat cōtineatur (cuius utinā monumēta
 extarent, ac eorum, qui inter Hippocratē & Ga-
 lenum florere, forsitan ipse non ita elatus ince-
 deret) Si, inquam, ubi Marinus dicebat, cōtinea-
 tur, per septum (quod contangit) thoracis conca-
 uitatem resudando subingredi poterit; nec minus
 ad internum quandoq̄ abdominis spatiū trudi.
 Quod si ad horum neutrum propelli queat, & do-
 lorem inferat, irritata Natura illam per uenam à
 iecore ad cor ascendētē (quinimò forte rectius,
 unā cum Aristotele, descendētem à corde dicere
 tur) per eam, inquam, uenam, quæ hinc non pro-
 cul

cul septū unā cum peritonæo perforat, ad descen-
dentem cauam propulsatur, indeq̄ intercedenti-
bus emulgentibus ad renes, perq̄ urīnarios me-
tus ad uesicā tandem. Per eandem quoq̄ uenam
nonnunquam suppuratorū pus ad uesicam haud
ab simili modo trudi potest: nec erit propterea ta-
men (ut quidam putarunt) insigne admodum na-
turæ miraculum. Non est igitur par ratio, ut si hic
residens pituita possit (& facile etiam) per uenas
excerni, poterit pariter si ubi Galenus dicebat
contineatur; cum uena hæc ampla sit satis, paten-
tesq̄ meatus habeat. At illius loci uenæ capilla-
res ferè sunt omnes, per quas uix & raro, ualidissi-
mis etiā medicamentis, hydropicorū aqua (quam-
uis admodū tenuis) extrahi possit. Nunc superest,
ut uideamus, nūquid, quod Marino obijciebatur
(quīn potius Hippocrati) abusuam scilicet, ac im-
propriam esse huiuscemodī loquutionem (Inter
septum & uentriculū, id est peritonæi uerticem)
ueritatem habeat. P A. Abusuam? Minime. His
nanq̄ uerbis indicare peritonæi locū, super quem
pituita hæc resideret; perinde ac si in ea eius parte
dixisset, quæ uentriculum tegit, atque ob id, inter
septum & uentriculū dixit. D O. At quæret à no-
bis fortè curiosus aliquis, Cur ibi potius, quàm in
quapiam alia peritonæi uerticis parte pituita hæc
contineatur? Qua de re nunc, ut anatomes peri-
tiores alloquamur necesse est. Septum enim ibi,
carnosa scilicet (ut Marinus dicebat) sui parte, ali-
quantisper deorsum inclināt, quod præterquam
quod uisui satis conspicuum sit, hac etiā ratione
comprobat̄. Si etenim penitus extentū foret, mu-
nere utiq̄ suo dilatationis, constrictionisq̄ fungi

IN LIIII. APHORIS.

non posset. Hinc fit, ut peritonæi uertex (ut septo cedat) deorsum & ipsum inclinēt. Ad hunc igitur uerticis peritonæi locum, ueluti ad quandam (sic dixero) foueā, pituita hæc necessario prolabitur, ac ibidem eousque permanet, quousque ad horum tritum locum quempiam trudatur, uel ad thoracis concauitatem per septum resudādo, uel intra abdominis spatium: quod si ad neutrum horum ualeat, ad uesicam eo, quo diximus, modo propulsabitur. P A. Hunc Aphorismum ego, testor deū, Donate, spurium semper, & nothum esse hactenus credidi. Nō enī quid sibi uellet Hippocrates mihi satis cōstabat, minusque Galeno interprete, à quo satis mihi fuerat didicisse, ut Marino non crederē, cum Galenus (cui plurimum tribuo) ipsum redarguisset. Verum enim uero nunc eum nulli claritate, ac eruditione postponendum censeo. Vnū hoc tamen insuper te rogatum uelim, ut si quæpiā in sequenti (minus mihi etiam noto) annotaueris, dicere non pigeat. Abditus etenim satis (ut mihi uideatur) eius sensus est. D O. Vno igitur ambo, eodemque calle incedemus. Nosti nanque scio, quantum opere anatome operam nauerim, eorum tamen corpora precipue secare libuit, qui ob phrenitidē, ut attonitum morbū, anginam, aut pleuritim interierint. Sed, o dii boni, quot tabidos, orthopnoicosque secui? Vtque summam dicam, Quoscumque qui ex morbo quopiam è uita decessere, mihi prestita facultate nullis laboribus parcens aperui. Aqua intercutem uerò affectos non minus forte decem, nullus hactenus tamen inuentus à me est, cuius omentū aqua repletū uiderim. Verum ne uereare nimis, Galenus nanque pro tertio nobis sese

sefe sodalem præstabit. Quod, ut tibi (cui non parum debeo) morem geram, protinus apertissime monstrabo, ac unà quæ in Aphorismo adnotaue-
rim, aperiam.

APHORISMVS LV. SEPTI-
MI LIBRI.

Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, his ueter aqua repletur, & moriuntur.

D O. Dixeram ego Galenū uerum Aphorismi huius sensum ignorasse: quod ex ipsius met uerbis facile agnoscēs. Inquit enim: Vel igitur uult omentū exedi in partibus scilicet dextris ipsius, secundū quas est hepāti uicinū; uel in omentū au dire oportet, hoc est, in ipsius locum. Ecce quā perspicue, se utra sententia uerior sit, nescire fateatur. P A P. Quis secus dicet, cum ipse rem in dubium trahat? D O. Secundū tamen sensum magis approbat. Non possum nō moleste plurimū ferre, mi Ioannes, cum audio cuiuspiam authoris interpretes, ipsum in docendo rudem, ac imperitum facere, diuinumq; præsertim Hippocratem; an ignorabant fortē quid peritonæum, quid ue abdomen esset? P A P. Esset profecto hoc asserere impiū. D O. Sic igitur dicendum potius erāt, Quibus iecur aqua plenum in peritonæum eruperit, uel intra abdomen dixeris. P A. Sic enim utique potius dicendum erat. D O. Primus itaq; sensus, præterquam quod clarior, magis etiā consentit Aphorismi uerbis: non eo tamen pacto, quo Galenus existimauit. Quānam dicas uelīm conueniētia, aut similitudo est, ut quis dicat, Iecur aqua plenū,

cum hoc, Vesicæ in hepatis membrana aqua plene
 P A P. Nulla prorsus, D O. Verum nec ueritatem
 quod dicitur, habere potest. Millies quidē & am-
 plius coegit me Aphorismus hic ad macellū me-
 re, ut plurimorū animalium iecora inspicerem, ut
 num fortē has mihi uidendī uesicas quandoq; da-
 retur occasio. Vidi quidem eas & sæpius, et in ma-
 cris præcipuē animalibus, quæ fortē integre sana
 non fuerant, quas cuiuncq; uidere facile licet, &
 duas in uno iecore sæpe, atque etiā tres nonnun-
 quam. Tantū autem abest, ut disruptæ omentum,
 aut abdominis uacuitatem replere queant, si in il-
 lam eruperint, ut ne minimā quidem eorum par-
 tem. Nec ualui (testor deum) prima ea uice, qua il-
 las inspexi, risum tenere, eorum memor, quæ hic
 dixerat Galenus. Putabā nanq; me, nō uesiculas,
 sed uesicas quasdā prægrādes uisurum, in quibus
 aquæ plurima copia cōtineretur. Cū præsertim di-
 xisset Hippocrates Eruperit, perinde ac si impetu
 feratur, diceret. Huius nanq; uocabulī uis est, Im-
 petu ferri. Verum si ab his uesicis per annum per-
 petuò aqua deflueret, uix repletur omentum,
 nedum affatim irrupendo. Atque, ut præcedens
 Aphorismus, mihi nō parui dispēdij in causa fuit,
 ut tandem agnoscerem, an intra abdomen pituita
 residere posset, quin deorsum flueret; hic plurimi
 profecto fuit laboris, temporisq; iacturæ. Quo fa-
 ctum est, ut huius sententiæ diu fuerim, hūc Apho-
 rismum, non secus ac tu præcedentē, nothum, spu-
 riumq; fuisse, cum propterea, ut dixi, ex tot disse-
 ctis hydropicis nullum unquam uiderim, cuius
 omentum aqua repletum foret. P A. Num adhuc
 forte in eadem sententia persistas? D O N. Minime.

PA. Cur ab ea igitur discessisti? DO. Dicam & ingenue. Cum nanq; dixisset Hippocrates, Quibus iecur aqua plenum, & reliqua; sententiamq; Galeni de uescis ridiculam iudicasset, de agnoscenda Aphorismi ueritate desperatus, ad alia me diligentius examinanda conuertii. Fortè autè fortuna factū est (nunc tertius circiter agitur annus) ut cum quidā iocinoris affectu detineretur, ac nō parua orta esset inter nōnullos celebres satis medicos, dum adhuc uitā ageret, quæstio, nunquid eius iecur scirrhu affectū fuisset, aut sola obstructione teneretur? præstita mihi occasione illū (cum mortem obiisset) aperui, ut utra uerior sententia fuisset agnoscerem. Homine adaperto, hepar intueor duplo maius, quàm in alio quopiam unquam uiderim, crassius, productius, & amplius, foedissimiq; coloris. Quod cum primum scindere aggredior, ecce protinus effluit aquæ plurimū, ad eius instar, quæ à tumentibus cruribus profluit, ubi illis medicamenta admouentur, quæ uim ciendi uescas habet, luteam scilicet, uel pallentem dixeris. Illicoq; testor deum, menti subit hic Aphorismus. Quocirca denuò ipsius aliū locū scindo, tertioq; & quarto, deciesq; & amplius, semperq; à quacq; parte secta, non parua aquæ copia effluebat. Ab eoq; tempore citra mihi satis cōstitit, quid hic sibi uoluerit Hippocrates. Permolestū tamen summo pere mihi est, quod nō eam omnē aquā hauserim ac ponderauerim, erat profectò illius copia ingēs satis. PA. Hoc mihi à te uiro, quem ingenuū semper noui, audiisse quàm gratissimum est. DO. At non sic plurimi dicent, qui sic Galenum legunt, ut Hippocratem ipsius præceptorem negligant.

 Verum enim uero dicēt, id nequaquā fieri posse, remq; commentitiam hanc potius esse, cum nūquam hoc apud Galenū reperiatur, præter tamen quod ipso quoque elici potest, si quis eum exquisitis legerit. Ab Hippocrate hæc habetur his uerbis sententia: Ab hepate fit aqua intereūs, cum in hepar pituita accesserit, et hepar ipsam susceperit, & humectum fuerit: statim igitur calorem huic exhibet, & flatum inducit, deinde temporis progressu aqua impletur. Et rursus: Si uerò tibi uideatur aqua discessisse ab hepate. At peruicax quispiam fortè dicet, non esse hæc Hippocratis Commentaria: non negabit is tamen uirorum fuisse illustrium, alioquin ei non adscriberētur. At quid ad hos dicam amplius? Si Hippocratem negligūt, lanios adeant, inquirent, scrutentur: scient utiq; discisso quandoq; animalium iecore, aquæ nō parum effluxisse, eorumq; præcipue, quæ diuturno quopiam morbo detinebātur. Quocirca non possum non summopere Galenū demirari, ut quem latuerit, quonam interdum pacto iecur aqua repletur, cum non esset tamen res admodum inuentu difficilis. P A. Gratulor tibi Donate, quod nihil hæctenus, non nisi duce Hippocrate in medium attuleris. D O. Non est posthac mirandum, quo nam pacto ad omentum protrudī queat, si quis uenæ portæ incessum nō ignorauerit, eiusq; ramī præsertim, qui ad omentum uadit. Ad eius namq; uerticē, unde enascitur, aqua impetu propulsa, quampiam illic ualet uenam dirumpere, atq; sic in ipsum defluēs cū sui copīa replere. An nonne poterit quoq; omentū, sic à iocinoris aqua per tenuissimam eiusdem membranā exudante,

faci

facilius exeditur, quàm ab aqua in uescicis contenta, in decuplo ferè crassioribus, quemadmodum nec à bile in hepatis uescica longè magis acri exeditur, quæ tamen omentum ipsum cõtangit. Est insuper & tertius quidam alijs, & forsan uerior modus, quem, ut nunc tamen anatomes peritioribus scrutandũ relinquo. Ex his igitur satis perspicue constat, perperam à Galeno dictum esse, horum quosdam seruari, quemadmodum seruantur quidam aqua intercutem laborantes per medicamēta purgantia, & epithemata. Verum nō uiderat, nullum his superesse curationi locũ. Quis nanq; audeat in tanta iocinoris imbecillitate, æris squammam cum mica panis deuorandam præbere, aut quis elaterium, aut syluestris cucumeris corticē, uel ex his aliquod, quæ hydropicorum aquam educunt? Tantũ autem abest, ut epithemata illis opem ferre ualeāt, ut neque etiā sectum abdomen: profundius nanq; hæc aqua residet, quàm ut his ingenijs extrahi queat, quocirca necessario intereūt, uixq; ullus, & raro admodum seruari potest. De quibus alijs dicebat Hippocrates: Morbus est grauis, & pauci hunc effugiunt. Cui sententiæ Auicenna quoq; assentire uisus est, author nō omnino spernendus: præter nanq; methodum nō contemnendam, nullam ferè regulam arti necessariã omisit. Quapropter non immerito dixit ille, Cæteris particularior. Visus est quoq; præterea optimos quosque authores sectari uoluisse, Galenumq; in primis, Dioscoridem & Aeginetam; præclarior quidem habitus; si Græcas literas calluisset. Cum hoc, inquam agnouisset, dixit: Moriuntur ob uapores prauos, à materia mala eleuatos, cuius malitia con-

tracta fuerat in uescicis ante earum disrptionem. Idē nanq; de uescicis cū Galenō putabat. Videas, quæso, quid faciat credulitas. P A. Quām maxime placet, dii boni, me ad id æui peruenisse, ut parte ab omni medicinam instauratam uiderim. In his nanque quæ ad anatomen pertinent, nō antiquis solūmodo pares, sed superiores quoq; euasimus. En tibi Vessalius, qui Galenum ineptum, & penè bardum ostendit. In simpliciū præterea cognitione, quamuis aliqua nos adhuc lateant, nonnulla tamen innotescunt, seculis illis incognita, quocirca res par pari redditur. Multoq; etiam magis oblector, cum uideam ætatem nostrā cum illa & æquo forsan Marte certare. Quis nanq; in hoc Aphorismo interpretando Galenum censura dignum non iudicet? atque quod nō secus ac tu, Aphorismus intelligi debeat ac possit? D O. Audies spero in altera editione cū plures hoc, ac reliquis omnibus præstantiores: primo tamen dempto, in illo etenim mihi certe satis placui. P A. Nec iniuria quippe. Quis nanque, præter ignaros, aut proteruos, inficias ire poterit, quin in illo aliquid omnino desideretur? D O. At mihi, cum de his factis, superq; dictum sit, nonnihil adhuc ad medicinam instaurandam deesse uidetur. Proh deum si dem, quot instrumenta ad luxata instauranda atque fracturas resarciendas, à ueteribus tanto sudore ac industria elaborata desiderantur? ita, ut unum tantummodo glossocomiū Venetijs inuentum sit? Sed de tot fasciarum generibus à Galeno (ut alia omittam) tanto ingenio repertis, quid dicam? Quæ tamen apud neminem (quod sciam) præparata conspiciuntur. Quod breui tamen for

te fiet: iam etenim opus hoc aggredi cœpi. Quod bene quidem erit, si perfecero: sin minus, posterij minori labore, faciliusq; absoluent. Cæterum nondum quoque hactenus Medicinam suam illum priscum candorem adeptam esse mihi uideatur. An nõnne animaduertis, quod à barbarie maior medicorum pars exire nescit, medicamentaq; per id tempus exhibere, cum ægrum quiescere expediat, ut errores mille alios prætermittam, quoniam de eis amplissime clarissimus Cardanus scripsit. Et, ut de meipso dicam ingenuè, oportuit me prius artem hanc dediscere, quàm ipsam didicerim, utinamq; didicerim. Id unum quoque dicam: Quisnam inueniatur medicus, qui cuiuspiam sanguinem mittere audeat ad animi usque deliquium: quòd usque adedò interdum necessarium est, ut si id facere neglexeris, ægrotantes prorsus eneces. Ob id patres hi nostri pristini medici haud parua reprehensione digni censendi sunt, quod iniustissime in ea febre maligna, in qua deflorationibus illis cutis referta est, quas uulgus Petechie nuncupat, sanguinis missionem (ut homicidam) infamauerunt: cum in ea nullum sit præstantius remedium. Cum nanque sex uel septem, & ad summum octo sanguinis uncias hauissent, atque ob id plus satis ex humorum agitatione detrimenti ægrotis inferrent, quàm ex refrigeratione utilitatis: in hanc unanimes sententiam consenserunt, nullo pacto in hac maligna febre mitti sanguinem oportere. O duram illorum, nec iniquam sententiam dicam, qui ob sanguinis mittendi quantitatem ignorantiam, tam singulare, tamq; preciosum, tam denique præsentissimum præsi-

dium despexerunt. Numi ignorabant fortè in mor-
 bis extremis, remedijs etiam extremis uti oportere;
 quod quamuis de sola uictus ratione in Apho-
 rismis intelligi Galenus asserat, ad omnem tamen
 curationis modum in arte curatiua transtulit. Hi
 igitur si diligentius Hippocratem, ac exquisitis
 perlegissent, inuenissent utique diuino illi uiro
 parum uisum fuisse, cum sanguinè ad solam eius-
 dem mutationem haussisset, Galenoq; non secus
 parum uisum fuisse sanguinis mitti, si ad solam li-
 bram mitteretur. Vide precor, quantopere negle-
 xerint tantorum authorum monumenta. Qua de
 re iuniores (ut filios) monitos uelim, ut in hac
 præsertim febre sanguinis libram, & cum dimidia
 quandoq; atque plus etiam intrepide mittant, ser-
 uata interea corporis, uiriumq; ac rerum aliarum
 ratione. Hic nunc exemplum à me ipso natum
 non incongruum fuerit referre, de quo quidem
 Ragusinorum uniuersa ciuitas testimonium exhi-
 bebít. Cui præterea & domestici mei omnes (deo
 iuuante) adhuc superstites, attestari possunt. Cum
 nanque Ragusum peste cœpisset uexari, neque
 tamen adhuc malí certitudo haberetur; uocatus
 sum ad nobilem quandam puellam curandam,
 quam febre paucula detineri dicebant. Adiui, as-
 sedi, pulsum tetigi, linguam inspexi & lotium:
 necq; illic non parum temporis commorante, ec-
 ce duos ostendunt carbunculos horrendos satis.
 Paucula quædam cum ordinassem (puellam nan-
 que prope morientem uidebam) recessi, domum
 reuertor. Ecce paulò post me calefieri sentio; ca-
 pitis dolore urgeri, non sine dextrí femoris, atq;
 sub ala tumore. Ministrum ad sanguinem mitten-
 dum

dum aduoco; nullus, qui ad me accedere uelit inuenitur, eò quod puella iam è uita decesserat. Adde quod me authore, ut alij sibi cauerent, fama totam urbem repleuerat, eam peste obijisse. Quidam mihi tamen lanceolam tradidit, manuq; sinistra duas sanguinis libras (uncia una minus) à uena ie coris emisi. Nec mireris me sic ausum fuisse; nosti scio cum iunior essem quanto sanguine abūdauerim. Quid præterea de toties à clarissimis nonnullis medicis repetita quæstione dicam? Nūquid in Costali morbo (uel pleuritim dixeris) inter morbi initia affectæ partis uena secanda ueniat? Cum perspicuum admodum sit, hanc fuisse Hippocratis atque Galeni mentem; quamuis secus (ut Arabes omittam) Archigenes senserit. Quod nulla alia de causa factum puto, quàm quod frequentius sic curati agrotantes, intereant. P A P. Male igitur sensit Hippocrates? D O N. Male sensit, ais? absit à seculo ut hoc asseram. Verū nonnunquam euenit, ut in ignominiam authoris uertatur, quod perperam administretur. Id enim, mi Opizone, fit, quod in hoc morbo non secus ac in enarrato, sanguinis satis non mittitur. Nec ab re fuerit (ut nunc) duo saltem recensere exempla. Nuperrime igitur uir quidam annum quinquagesimum circiter natus, calidioris humidiorisq; temperaturæ, uinis potentibus assuetus, carniūq; plurimarum esu, facie rubicunda, pleuritide detentus à seniore quodā medico curabatur. Ad quem, cum ego quoque accessissem, referebat ille (ut medicorum moris est) quæ nam & qua ratione fecisset. Sanguinis, inquit, primum uncias quinque misi ab eodem (Galenî more) latere; iterumq; id repe-

tit, atque iterum, quin & decies forte. Nō potuit Excellēs Cefena, qui & ipse aderat, risum tenere; cum audisset hominem suam hanc parcam phlebotomiam tantopere extollere, qua plus sanguinis satīs ad inflammatam partem trahendo, quā ab eadem detrahendo hominem ad hoc duxisset; ut ad eum deplorandum potius, quā curandum uenissēmus, qui ad paucas illinc horas suffocatus interijt. Sed quid de primo huiusce rei inuentore dicam, maximo alioquin Galenista, cui cum nobilis quidam Ragusinus, Nicolaus de Bona, hoc morbo detentus sese curandum præstasset, materia tandem ad caput commutata, mihi superuocato mirabundus dicebat, Quid hoc est, quæso; cum sanguinem ad octo ferè uncias miserim; ac si magnum quid fecisse sibi uisum fuerit, quod tantam copiam hauiserit; obiit ille freniticus paulo post tamen. Cum quæ eius discipuli à me percunctarentur, quid in causa foret, ut hac methodo curati perirent plures, quā quibus à principio tali uena secabatur? cum tamen pro certo scirent hanc fuisse Galeni mentem, Quibus respondi, me de alijs nescire, huic tamē iuueni scio, bene carnoso, colorato, ac plurimi roboris parum sanguinis fuisse extractum, cui ego non minus libra misissem; eos quæ admonui, ut in hoc morbo audenter plurimum sanguinis mitterent. Extant quæ penes me ueniū illorum literæ, quibus ingentes gratias agit; quod illum sic admonuerim, cum raro fiat quin illi ex uoto succedant omnia. Audete igitur iuuenes, audete, inquam, copiosius in hoc morbo sanguinem mittere, quod uobis maximo erit decori; & non paruo emulumento. Quod si quis uestrum

fortis

fortis adeò animi non sit, ut non audeat: homini consulo, ut inter morbi initia tali prius uenam fecet, dehinc paulo post affectæ partis iecorariam. Nec ob aliam causam existimo medicos Arabes hanc uenam, uel partis affectæ oppositam, à principio morbi secasse, quàm quod à parte affecta congruam sanguinis copiam mittere non audebant; uel quòd eis fortè (ut nunc interdum etiam fit) ab ægroti affinis non admittebatur. Quapropter cum examinare cogito, quam ob causam (absit quòd hac ratione me extollere uelim) dicant omnes me (ut in uulgatissimo adagio est) bonas manus habere. Nullam aliam inuenio, quàm quod tempestiue, copiosiusquè sanguinem mitto. Verum cum de his satis, nundum hæctenus uideo Medicinã suam illum priscum splendorem recuperasse, sed adhuc plerique inculti spectantur. Video tamen quorundam iuuenũ cateruam tanto ingenio, & discendi feruore, cum præsertim citra rubiginem omnem ad artem se contulerint, ut & ob susceptas æui nostri clarissimorum hominum uigilias, summosquè labores, illorumquè florentissimis ingenijs non dubitem, ut ad nitorem suum eam breui deducãt. P A. Ast tu mihi indices rogo, quĩnam isti sint iuuenes: non enim te fugit paruam mihi esse eorum notitiam. D O N. En tibi duo bonarum literarum lumina, tuus Augustinus Mutinensis, & Ioannes Baptista Sufius. Sed quis Maraboto doctior aut eloquentior? Quis Ritio præstantior, Tintoquè solentior? Quibus accedit non minus in arte accuratissimus, quàm utriusquè linguæ peritissimus Castellus meus. Quid

IN LV. APHORIS. LIB. VII.

demum de fulgentissimo iunioris Abiosi ingenio
dicam? Videor quoque mihi uideri non procul
quoddam Binnianum germen Aloysium, qui præ-
ter ingenij acumen Matthæo patre medico claris-
simo ortus, patruos, auunculos, auosq; illustres
habet & habuit. Cui igitur secundus erit? Sunt
& alij complures his haud dispares, quorum si no-
mina silentio inuoluo, ueniam dabunt;
ut nanque sibi finem faciam,
Dialogus iubet,

FINIS.